

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav politologie

Diplomová práce

Bc. Michaela Horáková

OBČANSKÉ FÓRUM VE SLANÉM

OBČANSKÉ FÓRUM IN SLANÝ

Praha 2011

vedoucí práce: PhDr. Jan Bureš, Ph.D.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Janu Burešovi, Ph.D. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této diplomové práce.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Ve Slaném dne 19. března 2011

podpis

ABSTRAKT

Předmětem této práce je vznik, působení a zánik Občanského fóra (OF) ve středočeském městě Slaný. Občanské fórum města Slaného vzniká po generální stávce dne 27. listopadu 1989 v bytě jednoho ze zakladatelů. Další Občanská fóra vznikala spontánně na pracovištích i ve školách. Postupně se sloučili do městského OF. V prvních dnech šlo OF o dialog, kterého se po vzoru z Prahy, domáhali i členové OF ve Slaném po svých poslancích v místním národním výboru. Hlavním cílem práce je tedy objasnění činnosti OF a jeho vliv na dění ve Slaném ve dnech listopadových a dnech následujících. Do Občanského fóra přicházeli a odcházeli lidé různých zájmů, motivací a tužeb. I to ovlivňovalo jeho budoucí směřování a působení na politické scéně ve Slaném. Bez založení OF by se obtížněji vyvíjel tlak na představitele města, aby umožnili přístup ke správě města i nekomunistickým stranám. Jednotlivé strany a hnutí byly izolované, ale díky OF se je podařilo na čas sjednotit a společné úsilí přineslo výsledky. Funkce OF tak byla především informační, koordinační a kontrolní. Strategie, kterou si obě strany (OF i KSČ) zvolily, byl kompromis. Konala se tzv. jednání u kulatého stolu a hledání programové shody, kdy konsensus zahrnuje celou řadu kroků a rozhodnutí. Pro účely analýzy přechodu k demokracii na lokální úrovni, kdy oblast zkoumání je město, se zaměřím na dynamický prvek přechodu, na vlastní moment zlomu, po kterém následují změny. Analyzovat příčiny a způsob, jakým starý režim končí.

Klíčová slova:

Slaný – listopad 1989 – Občanské fórum – KSČ – volby 1990 – společnost a politika 1989-1990 – přechod k demokracii – lokální politika - Česká republika

ABSTRACT

The object of this study is the creation, activity and termination of Občanské fórum (OF) in the central Bohemia city Slaný. The OF in Slaný was established after the general strike on 27th November 1989 at home of one of the founders. Other OF were created spontaneously in the workplace and in schools and gradually merged into the urban OF. In the early days the dialogue was the priority, members of OF Slaný called for discussion by their deputies in the local national committee. The main objective is to clarify the activities of OF and its influence on events in Slaný in November and the days following. Many different people with different interests, motivations and desires came and left the OF. And it influenced his future direction and impact on the political scene in Slaný. Without the establishment of the OF it would be more difficult to put pressure on city officials to allow access to the administration for the non-communist parties. The parties and movements have been isolated. The OF was able to unify the parties and joint efforts have produced results. The functions of the OF were primarily informational, coordination and control. Strategy that both parties (the Communist Party and Občanské fórum) chose was a compromise. It took place the so-called round table and finding the program agreement, when the consensus includes a number of steps and decisions. For purposes of analysis the transition to democracy at the local level, where the city is area of research, I will focus on the dynamic element of the transition, the moment of his own reversal, followed by the changes. Analyze the causes and the way how the old regime ends.

Key words:

Slaný – November 1989 – Občanské fórum – KSČ – the elections in 1990 – society and politics
1989-1990 – transition to democracy – local policy - Czech Republic

OBSAH

ÚVOD	8
1. TEORIE PŘECHODŮ K DEMOKRACII	12
1.1 Tři přístupy přechodů k demokracii	13
1.2 Tranzitní přístupy.....	14
1.3 Tranzice na lokální úrovni.....	19
2. HISTORIE MĚSTA DO ROKU 1989	22
2.1 Politický život ve Slaném po vzniku Československa	22
2.2 Poválečný vývoj	23
2.3 Průběh roku 1989 ve Slaném.....	25
2.4 Reakce na události na Národní třídě	26
3. PROBOUZEJÍCÍ SE AKTIVITA OBČANŮ, TÝDEN 20. - 26. LISTOPADU 1989 VE SLANÉM	28
3.1 Generální stávka a vznik OF	33
4. PRVNÍ ČINNOST OF VE SLANÉM.....	37
4.1 Aktiv slánské KSČ.....	43
4.2 Posádka Slaný - 1. tanková divize Klementa Gottwalda a její úloha v ..... listopadových dnech	45
4.3 Prohlášení Občanského fóra.....	47
4.4 První změny v radě a zastupitelstvu města	50
5. 1990 ROK PLNÝ ZMĚN	53
6. PARLAMENTNÍ VOLBY ČERVEN 1990.....	58
6.1 Změny v organizaci OF.....	62
7. KOMUNÁLNÍ VOLBY 1990.....	64
7.1 Situace po volbách	67
ZÁVĚR.....	70
SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY	74
PŘÍLOHY	Chyba! Záložka není definována.

SEZNAM ZKRATEK

CIA -	Central Intelligence Agency
ČKD –	Českomoravská Kolben Daněk
ČNR –	Česká národní rada
ČSL –	Československá strana lidová
ČSR –	Česká socialistická republika
ČSS –	Československá strana socialistická
ČSSD –	Československá sociální demokracie
ČVUT –	České vysoké učení technické
DDM –	Dům dětí a mládeže
JZD –	Jednotné zemědělské družstvo
KC OF –	Koordinační centrum Občanského fóra
KSČ –	Komunistická strana Československa
MDP –	Městský dům pionýrů
MěstNV –	Městský národní výbor
MV KSČ –	Městský výbor Komunistické strany Československa
MV NF –	Městský výbor Národní fronty
NF –	Národní fronta
ODS –	Občanská demokratická strana
OF –	Občanské fórum
OH –	Občanské hnutí
OPP –	Oblastní průmyslový podnik
OV KSČ –	Okresní výbor KSČ
RAF -	Royal Air Force
ROH –	Revoluční odborové hnutí
ROI –	Romská občanská iniciativa
SNB –	Sbor národní bezpečnosti
SSM –	Socialistický svaz mládeže
StB –	Státní bezpečnost
SZ –	Strana zelených
TJ ČKD –	Tělovýchovná jednota Českomoravská Kolben Daněk
ÚV KSČ –	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
VB –	Veřejná bezpečnost
VKVŠ –	Vojenské katedry vysokých škol

ÚVOD

Československá společnost prošla po roce 1989 rozsáhlými změnami a Občanské fórum (OF) hrálo důležitou roli v přechodu k demokracii v Československu, stalo se jedním z hlavních aktérů změny. Vystupovalo jako mluvčí veřejnosti dožadující se politických změn. I ve Slaném se v reakci na listopadové dění roku 1989 v Praze vytvořila Občanská fóra, zpočátku živelně, později již vykazující koordinovanou činnost pro podporu svých předem stanovených cílů. V této práci se chci pokusit zachytit politické změny na lokální úrovni, ve středočeském městě Slaný v období od listopadu 1989 do listopadu 1990.

Předmětem této práce je vznik, působení a zánik Občanského fóra ve městě Slaný. Téma nelze zpracovat bez přihlédnutí k celospolečenskému dění a dějinným událostem města Slaného v letech předchozích. To pomůže pochopit atmosféru a chování občanů v přelomových dnech roku 1989. V listopadových a následujících dnech roku 1989 se do veřejného života města zapojili studenti, herci, ale i osoby z řad dělníků, učitelů či lékařů, pro které bylo veřejné deklarování svých názorů doposud nemyslitelné.

V první kapitole představím teorii tranzitologie a některé modely přechodu k demokracii. Zaměřím se na tranzitní přístupy, které se věnují zkoumání přechodu k demokracii z pohledu procesu, kde hlavní roli hrají jednotliví aktéři, jejich vzájemné vztahy a strategie, protože tento přístup se jeví jako nejvhodnější vzhledem k charakteru předkládané práce.

V druhé kapitole se budu nejprve stručně věnovat historii města před rokem 1989, poté se zaměřím na události ve Slaném úzce související se 17. listopadem 1989 a děním v Praze. V oblasti oficiální politické činnosti a veřejného života se město Slaný nijak nevymykalo standardům tehdejší doby. Plnilo stanovené plány v ekonomickém i sociálním rozvoji, pracovalo na jednotném postupu všech orgánů a organizací působících na území města a organizovalo soutěže pro občanské výbory, organizace Národní fronty, závody a školy.

Vzhledem k blízké vzdálenosti od hlavního města (cca 25 km) se informace o dění na Národní třídě ze dne 17. listopadu 1989 dostávaly do Slaného relativně záhy. Reakce na události v Praze byly zpočátku zdrženlivé, lidé vyčkávali, co se bude dít dál. První zprávy do Slaného přicházely od vysokoškoláků, studujících v Praze, a to díky telefonnímu spojení se svými rodiči, známými a od hudebníků, kteří vystupovali na Slánských jazzových dnech, konaných právě v měsíci listopadu roku 1989.

Třetí kapitola zachycuje probouzející se aktivitu občanů ve Slaném, počínaje pondělím 20. listopadu 1989. Od této doby se věci dávají do pohybu. Lidé kladou otázky a dožadují se informací. Oproti Praze se ve Slaném revoluční nálady a události můžou jevit jako pomalé, méně spontánní, málo revoluční. To lze vysvětlit mírou a rychlostí informovanosti a také ochotou lidí zapojit se a vyjádřit svůj názor veřejně. Občan Slaného před rokem 1990 získával informace o svém městě a okresu z měsíčníku Slánský kulturní zpravodaj, týdeníku Kladenská záře a deníku Svoboda vydávaným Okresním výborem KSČ v Kladně. Aktuální informace o revolučním dění v Praze se občané poté dovídali z letáků, které přiváželi lidé z Prahy a z plakátů vylepovaných po městě.

Občanské fórum města Slaného vzniká po generální stávce dne 27. listopadu 1989 v bytě jednoho ze zakladatelů. Další Občanská fóra vznikala spontánně na pracovištích i ve školách. Postupně se sloučili do městského OF. Prvotní pohnutkou pro založení OF je reakce na brutální zásah na Národní třídě. Lidé zakládající OF chtěli vyjádřit solidaritu se stávkujícími studenty a dát najevo, že nesouhlasí a nebudou nikdy souhlasit s násilnostmi ze strany státu dopouštějící se na jejích občanech. V kapitole dále vyličím první aktivity OF, které vykazují různorodost názorů ale i počáteční váhavost.

Ve čtvrté kapitole budu pokračovat v tématu činnosti OF, která již vykazuje známky rozhodnosti. Přicházejí první výsledky úsilí členů OF. Mezi první činy OF patří sbírka finančních prostředků pro pražské studenty vysokých škol a dále snaha o informovanost občanů Slaného a okolí o dění v Praze.

V prvních dnech tak OF nešlo o zasahování do politických záležitostí a snahu změnit zavedené pořádky. Šlo jim o dialog, kterého se po vzoru z Prahy, domáhali i členové OF ve Slaném po svých poslancích v místním národním výboru. Z OF postupem času odcházejí někteří zakládající členové, ale naopak přicházejí i nové tváře.

Následující pátá kapitola navazuje s tématem personální reorganizace Městského národního výboru ve Slaném, kde probíhají změny díky aktivní činnosti OF. Vše se děje v euforické atmosféře nového roku 1990, ve kterém se mají konat důležité volby. Ve Slaném poté probíhá velká předvolební kampaň OF za účasti známých osobností tehdejšího doby.

Šestá část přináší srovnání výsledků parlamentních voleb ve Slaném a na celostátní úrovni. Dochází k první velké organizovanosti v hnutí a následující kroky členů OF nemusejí mít vždy správný směr a znamenat úspěch.

Sedmá kapitola přináší téma komunálních voleb ve Slaném. Spory uvnitř OF už dosahují neúnosné hranice a dochází k odchodu některých jeho členů, kteří zakládají konkurenční politické uskupení. Výsledky voleb znamenají nový politický i společenský kurz města Slaného. Ukážou ale i pro někoho bolestnou realitu politického života.

V závěru analyzuji změny ve Slaném z pohledu tranzice. Pokusím se nalézt analogie, rozdílnosti a dospět k závěru, který pomůže lépe objasnit a uchopit přechod k demokracii v tomto středočeském městě. Zaměřím se na rychlost tranzice a vnitřní dynamiku přechodu. Výsledkem mé práce by tak měl být ucelený pohled na přechod k demokracii ve Slaném, kde hlavní roli sehrálo městské Občanské fórum.

Hlavním cílem práce je tedy objasnění činnosti OF a jeho vliv na dění ve Slaném ve dnech listopadových a dnech následujících. Do Občanského fóra přicházeli a odcházeli lidé různých zájmů, motivací a tužeb. I to ovlivňovalo jeho budoucí směřování a působení na politické scéně ve Slaném. Uvnitř fóra docházelo k osobním střetům, často malicherným, ale občas i vážnějším, které měnily kurz činnosti tohoto uskupení.

Pramennými materiály mi jsou rozhovory s pamětníky (analýzy rozhovorů a jejich výklad), vzpomínky vybraných občanů Slaného sepsané ve sborníku *Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků*, dobový tisk, informační materiály OF, archiv Vlastivědného muzea ve Slaném a informace z Českého statistického úřadu.

Dále mám k dispozici videozáznamy zachycující listopadové a prosincové dny roku 1989 ve Slaném. Objevují se v něm události jako je průběh generální stávky ve městě, diskuse a názory občanů na politické dění v zemi a záznam části aktivu komunistické strany ze dne 29. listopadu 1989 snažící se pohotově reagovat na revoluční dění ve Slaném. Videozáznam zachycuje i rozhovor s mluvčím OF Josefem Šandou či Vratislavem Novákem, předsedou Městského národního výboru.

V práci se zaměřím i na některé osobnosti z OF, které se později aktivně podílejí na politickém životě ve Slaném. Budu hledat odpovědi na otázky týkající se vyrovnání se s minulostí, zda přechod k novému režimu proběhl bez problémů a vážnějších komplikací. Budu se snažit vykreslit atmosféru doby, kdy se ve Slaném hroutil starý pořádek, kdy lidé věřící v demokratické hodnoty, měnili historii města.

1. TEORIE PŘECHODŮ K DEMOKRACII

V této kapitole se věnuji politologickým teoriím, které se zabývají převážně vnitřní dynamikou přechodu k demokracii. Přechod v sobě nese vizi výsledku, obsahuje ale vysoký stupeň neurčitosti a náhod, protože každá změna se provádí v situaci nejistoty. Jedná se o moment zlomu a teorie přechodů (tranzitologie) se snaží pochopit a uchopit určitou logiku vývoje tohoto období. Přechod k demokracii znamená změnu od nedemokratického režimu směrem k demokratickému.

V počátcích etablování teorie tranzitologie se badatelé věnovali zkoumání přechodu demokracie k režimu nedemokratickému. Nejvýraznějším prostorem se stala Latinská Amerika, kde bylo nejvíce případových studií. Tyto počátky zkoumání spadají do 70. let 20. století. Později se zájem obrátil k procesu opačnému, tedy přechodu nedemokratického režimu k demokracii. V 90. letech se pak pozornost soustředila především na politické změny ve střední a východní Evropě.

Laurence Whitehead přirovnává v knize *Democratization. Theory and Experience* průběh demokratizace k výstavbě města, znovunastolení demokracie může být srovnáváno s rekonstrukcí města po přírodní katastrofě.¹ Demokratizaci je nutno vidět jako dlouhodobý, dynamický a neuzavřený proces. Země procházející demokratizací vykazují určité podobnosti. Díky kladení si otázek, hledání analogií můžeme jasně formulovat závěry, ne je pouze odhadovat.²

Závěry demokratického procesu musí být nezaujaté, nadále použitelné pro další výzkum a podrobovány dalšímu testování. Pro zkoumání demokratizace nám pomáhají kromě teorie různé metafory a modely. Nejlépe se dají demokratizační procesy pochopit v komplexním měřítku, země procházející demokratizací totiž vykazují určité podobnosti. Nejlepší a asi jediná cesta jak pochopit dynamiku dlouhodobého a neuzavřeného procesu demokratizace je cesta interpretační (*narrative construction*).³

---

¹ Whitehead, Laurence: *Democratization. Theory and Experience (Oxford Studies in Democratization)*. 2002, str. 241.

² Tamtéž, str. 187.

³ Tamtéž, str. 248.

Analytik vytváří koherentní popis a vyprávění musí reflektovat rozporuplnost demokratizace a nechat otevřenou cestu alternativnímu řešení. Demokratizace může být motivována a vedena mezinárodním vlivem (ideály a hodnotami) stejně tak jako domácím (národním) zájmem. I víra v demokracii viděná jako teleologický projekt může hrát významnou roli v procesu demokratizace.⁴ Zkušenosti ukazují, že demokratizace je překrývající se proces, může s ní současně probíhat vznik tržní ekonomiky či budování národního státu - což je dominantní částí komparace demokratizace.⁵ Demokratizační procesy jsou většinou zdlouhavé a problémové, snaží se realizovat sadu sdílených hodnot a cílů.

1.1 Tři přístupy přechodů k demokracii

Obecně můžeme rozlišit tři přístupy, snažící se postihnout proces přechodu k demokracii ze tří různých pohledů, které se však navzájem nevylučují. Důležité je zmínit, že každý z těchto přístupů zahrnuje řadu modelů přechodu k demokracii.⁶

Prvním z přístupů je modernizační, který se věnuje ekonomickým a sociálním ukazatelům daného regionu. Výzkumné programy se tak zaměřovaly na stupeň vzdělání, sociální stratifikaci občanů, míru bohatství, míru industrializace dané země a vyvozovaly závěry, že proces modernizace a demokracie jde ruku v ruce. Socioekonomický vývoj tudíž předurčuje demokracii. Tento přístup byl ale zpochybněn konkrétními příklady zemí, které nevykazují stabilní socioekonomický růst, a přesto si zachovávají demokratické zřízení (např. Namibie, Mali, Ghana).

Druhým přístupem je strukturální, který se zabývá změnami ve vládě, ve společnosti (vztahy mezi jednotlivcem a skupinami) i ve vztahu k mezinárodnímu prostředí. Jde o hluboké změny, které mají za následek změnu politického systému. Změna v sociálním uspořádání obyvatel mění celou strukturu společnosti viz vznik střední třídy. Silná střední třída byla považována za hlavní podmínku úspěchu parlamentní demokracie v Anglii.⁷ Změna mezinárodního prostředí po roce 1989 přinesla strukturální změny a demokracii hned v několika evropských zemích.

---

⁴ Whitehead, Laurence: *Democratization. Theory and Experience (Oxford Studies in Democratization)*. 2002, str. 238.

⁵ Tamtéž, str. 244.

⁶ Ženíšek, Marek: *Přechody k demokracii v teorii a praxi*. 2006, str. 58.

⁷ Dvořáková, Vladimíra; Kunc, Jiří: *O přechodech k demokracii*. 1994, str. 15.

Tranzitní přístup je posledním typem. Tento přístup se zaměřuje na zkoumání přechodu k demokracii z pohledu procesu, kde hlavní roli hrají jednotliví aktéři, jejich vzájemné vztahy a strategie. Důležitá je elita končícího režimu a jeho opozice. Základ zkoumání tvoří pak samotná změna směrem k přechodu k demokracii.⁸

1.2 Tranzitní přístupy

Průlomovou prací v nově se rodícím oboru tranzitologie se stal článek Dankwarta A. Rustowa *Transition to Democracy: Toward a Dynamic Model* uveřejněný v americkém časopise *Comparative Politics* v roce 1970. Jeho práce měla význam zcela průkopnický, a to ze dvou důvodů. Za prvé se Rustow distancoval od pojetí demokracie jako produktu ekonomických, sociálních či dalších ukazatelů. Zkoumá demokracii jako nepředvídatelný cíl, jako vedlejší produkt konfliktů a výsledek poznání, že rozpory se nedají řešit zničením odpůrce. Druhým přínosem je, že Rustow obohatil studium vzniku demokracií o dynamiku a periodizaci.⁹

Přechod k demokracii není jedním univerzálním procesem. Naopak přechod k demokracii vykazuje různé znaky a různé metody řešení situace. Existuje několik cest, které vedou k demokracii. Jak sám Rustow píše, zařazuje své pojetí přechodu k dynamickému modelu tranzice.¹⁰ Základem demokracie není maximální konsensus. Důležité je postupovat krok za krokem a projít postupně fází přípravnou, rozhodovací a uvykací.

Přípravná fáze (*Preparatory Phase*): Demokratické tranzici předchází dlouhotrvající politický boj, přičemž aktéři reprezentují různé sociální třídy. Boj vede ke vzniku dvou táborů, určující se tak jeví polarizace. Demokracie v této fázi ještě není vytouženým cílem. Dochází k uvědomění si, že existuje určitá rozdílnost.

---

⁸ Ženíšek, Marek: *Přechody k demokracii v teorii a praxi*. 2006, str. 59.

⁹ Dvořáková, Vladimíra; Kunc, Jiří: *O přechodech k demokracii*. 1994, str. 21.

¹⁰ Rustow, Dankwart A.: *Transitions to Democracy: Toward a Dynamic Model*. *JSTOR: Comparative Politics*, Vol. 2, No. 3 (Apr., 1970), str. 345. Dostupné z <http://links.jstor.org/sici?sici=0014159%28197004%292%3A3%3C337%3ATTDTAD%3E2.0.CO%3B2-X> (ověřeno ke dni 31. 1. 2011).

Rozhodující fáze (*Decision Phase*): Část politické elity se rozhodne akceptovat rozdílnost v jednotě a institucionalizovat některé klíčové aspekty demokratického procesu. Stále je třeba si uvědomit, že demokracie, jako jakákoli jiná kolektivní lidská činnost, vychází z množství různých motivů. Je tedy zapotřebí uvážlivého konsensu (i oponent je nedílnou součástí systému).

Uvykací fáze (*Habituation Phase*): Politické elity uznají řešení problémů demokratickou cestou, dojde se k všeobecnému kompromisu. Představitelé režimu i občané se učí z úspěšného řešení. Členové vládní elity nedemokratického režimu jsou posléze nahrazováni přesvědčenými demokraty.

Rustowův model musí splnit tři podmínky: musí existovat cítění pro národní jednotu, dlouhotrvající konflikt a osvojení si demokratických pravidel, které akceptují jak politické elity, tak občané.

Rustow se nezabývá předpoklady a podmínkami pro vznik demokracie. Demokracie je procesem přizpůsobování se a řešením konfliktů, které jsou různého charakteru, jako jsou různí aktéři těchto konfliktů.¹¹ Konsensus je chápán jako strategie pro regulaci konfliktů, ne jako cíl sám o sobě, představuje komplexní fenomén zahrnující celou řadu kroků a rozhodnutí.¹²

Země, které neměly v minulosti zkušenost s demokratickým zřízením, procházejí tranzicí pomaleji než ty, které navazují na demokratickou minulost.¹³ Zkoumání přechodu tedy vyžaduje i důkladnější studium historie daného území.

Vznik demokracie není podmíněn sociální či ekonomickou jednotou. Rustow odmítá jakékoli ukazatele sociálního statusu či ekonomické úrovně pro pravděpodobnost vzniku demokracie. Uznává ale, že mohou být jedním z mnoha výchozích předpokladů pro vznik národní jednoty či národních konfliktů.¹⁴ Národní jednotu je oním nejdůležitějším kritériem pro proces demokratizace. Jednotnost musí předcházet všem fázím demokratizace, ale její načasování je irelevantní.

---

¹¹ Dvořáková, Vladimíra; Kunc, Jiří: *O přechodech k demokracii*. 1994, str. 19.

¹² Tamtéž, str. 61.

¹³ Rustow, Dankwart A.: *Transitions to Democracy: Toward a Dynamic Model*. JSTOR: Comparative Politics, Vol. 2, No. 3 (Apr., 1970), str. 347. Dostupné z <http://links.jstor.org/sici?sici=00104159%28197004%292%3A3%3C337%3ATTDTAD%3E2.0.CO%3B2-X> (ověřeno ke dni 31. 1. 2011).

¹⁴ Tamtéž, str. 352.

Adam Przeworski s knihou *Democracy and the Market: Political and Economic Reforms in Eastern Europe and Latin America (Studies in Rationality and Social Change)* z roku 1991 navazuje na dynamické pojetí Rustowa. Podle Przeworského nic není známé dopředu a proto konečná podoba režimu nemusí být vždy demokratická. Než přechod nabízí pojem odchod od nějakého režimu, je to přechodné období mezi nedemokratickým režimem a konsolidovanou demokracií charakterizované institucionální nejistotou. Przeworski formuluje dvě fáze přechodu: liberalizaci a demokratizaci.¹⁵

Liberalizace v jeho pojetí znamená otevření prostoru reformám, vycházející zevnitř nedemokratického režimu. Typická nestabilita této etapy ukazuje, že záleží na aktérech, jak se rozhodnou. Przeworski vypracoval pět možných výsledných podob liberalizačních procesů, jejich výstupem může být status quo diktatura, rozšířená diktatura, zúžená diktatura, povstání, či přechod. Existuje tedy možnost navrácení nedemokratického režimu, protože instituce a struktury starého režimu tu stále existují, jejich funkce postupně slábnou, ale není vyloučeno jejich oživení.¹⁶

Liberalizace začíná aktivitou od shora (od elit) i od zdola (od mas). Dochází ke kontaktu mezi částí elity režimu a opozičními skupinami ve společnosti. Umírněnější křídlo elity, přístupné změnám, tak činí na úkor svého upevnění vůči tvrdým zastáncům nedemokratického režimu, spojení s opozicí může změnit poměr sil uvnitř elity. A signál štěpení elity dává opozici naději k provedení změn. Lidová mobilizace a štěpení režimu se vyživují navzájem. Pro liberalizaci není podstatné, zda se nejdříve objeví štěpení a pak následně mobilizace nebo naopak. Důležité je tempo liberalizace, která může trvat dny, měsíce či roky, ale lidová mobilizace nutí elitu, aby se rozhodla, zda reagovat represí, kooptací nebo vyklizením svých pozic.¹⁷

---

¹⁵ Przeworski, Adam: *Democracy and the market. Political and economic reforms in Eastern Europe and Latin America*. 1991, str. 54.

¹⁶ Dvořáková, Vladimíra; Kunc, Jiří: *O přechodech k demokracii*. 1994, str. 90.

¹⁷ Przeworski, Adam: *Democracy and the market. Political and economic reforms in Eastern Europe and Latin America*. 1991, str. 57.

Jak bylo uvedeno výše, první z podob liberalizačního procesu je *status quo diktatura*, kdy se elita nespojí s opozicí. Pokud se elita rozhodne k nějakému kroku směrem k opozici a občanská společnost přistoupí na zapojení se do nové či reorganizované organizace (např. Národní fronty) výsledkem je *rozšířená diktatura*. Spojení umírněného křídla s opozicí pak povede k *přechodu*. Pokud se opozice nezapojí a režim reaguje represí, vzniká *zúžená diktatura*. Pokud represe nesplní svůj účel, dochází k *povstání*, což je nejhorší výsledek pro obě strany.

Klíčovým aktérem je křídlo umírněných, přístupných ke změnám v rámci vládnoucí elity, podle toho, jak se zachovají, získává liberalizace různé podoby. Musíme si být ale zároveň vědomi nevyzpytatelného chování aktérů a ne vždy mělo rozhodování hlavních postav či skupin logický základ.

Demokratizace navazuje na úspěšnou liberalizaci. Nelze přesně časově určit, kdy nastává demokratizace, někdy se časově obě fáze překrývají, ale liší se průběhem, kdy demokratizace znamená především budování stability. Etapa demokratizace nastává, když se domlouvají nová pravidla mezi opozicí a elitou.

Pro vyvázání se ze starého režimu a budování demokratických institucí je zapotřebí jiných společenských a politických koalic. Při odcházení od nedemokratického režimu je typické široké společenské hnutí, pro budování demokracie se profilují jednotlivé politické síly podle svých zájmů.

Druhá fáze demokratizace začíná od okamžiku dohody o nových pravidlech, jež uzavírá část elity starého režimu se skupinami, které dosud stály mimo mocenskou sféru. Budují se nové demokratické instituce. Výsledkem demokratizace mohou být dle Przeworského čtyři možné situace: 1) přežití autoritářského režimu (obě jednající skupiny nejsou schopny dosáhnout kompromisu); 2) autoritářský režim s určitým uvolněním (umírnění spolupracují s reformátory, ti však dále mají závazky k představitelům tvrdé linie); 3) demokracie bez záruk (dohoda umírněných s reformátory, stále s vazbami na tvrdou linii); 4) demokracie se zárukami (dohoda umírněných s reformátory o institucionální podobě nového režimu a časový harmonogram předávání moci, charakteristickým prvkem jsou tzv. kulaté stoly).¹⁸

---

¹⁸ Říchová, Blanka: *Přehled moderních politologických teorií*. 2000, str. 255.

Podle Przeworského jsou pro zahájení přechodu důležité signály. Signály myslí objektivní příčiny, které předcházejí konfliktu uvnitř systému. Takovým signálem může být náhlé úmrtí vedoucího představitele státu bez určeného nástupce, ekonomická krize či tlak ze zahraničí na provedení reformy.¹⁹ Trhlina v režimu se objeví, když někteří členové vládnoucí elity začnou hledat podporu mimo své hranice, mezi skupinami, které režim striktně vylučoval. Jakmile se objeví takovýto signál o hledání podpory, zvýší se mobilizace ve společnosti. Zostřené napětí a konflikty uvnitř vládnoucí elity jsou tedy nezbytným předpokladem k zahájení změn.

Také další významní političtí vědci jako Juan J. Linz a Alfred Stepan kladou důraz na vedoucí úlohu aktérů, strategické volby a eventuality. V knize *The Breakdown of Democratic Regimes: Crisis, Breakdown and Reequilibration* (1978) se zaměřili více na roli aktérů a politickou volbu než na strukturální faktory jako třídní konflikt.

V roce 1986 vychází čtyřsvazkové dílo *Transition From Authoritarian Rule: Prospects for Democracy*. Autoři se věnují politickým strategiím, sjednávání dohod, koalicím a snaží se zachytit chování aktérů v době samotného přechodu. Guillermo O'Donnell a Philippe C. Schmitter ve svém příspěvku píší, že tranzice je proces (hra) čtyř hráčů, kteří jsou řízeni strategií režimu. Rozlišují zastánce tvrdé a lehké linie v rámci vládnoucí elity versus opozice minimalistů a maximalistů. Nástrojem k uchopení tohoto procesu je teorie her. Většina z příspěvateľů tohoto díla vyvozuje závěry, že nejúspěšnější tranzice vedly skrze velkou koalici a dohodami mezi elitami.²⁰

---

¹⁹ Dvořáková, Vladimíra; Kunc, Jiří: *O přechodech k demokracii*. 1994, str. 60.

²⁰ Tamtéž, str. 31.

1.3 Tranzice na lokální úrovni

Pro účely analýzy přechodu k demokracii na lokální úrovni, kdy oblast zkoumání je město, se zaměřím na dynamický prvek přechodu, na vlastní moment zlomu, po kterém následují změny. Analyzovat příčiny a způsob, jakým starý režim končí, proto se tranzitní přístup jeví jako nejvhodnější k uchopení změny na lokální úrovni. Během přechodu se dostávají do popředí lidské vlastnosti, které nedemokratický režim popírá - solidarita, kreativita, odvaha. Lidé reagují často nepředvídatelně, jednání nemusí vždy přinášet jisté výsledky a z nepřítele se může stát přítel. Vnitřní obsahová, časová a logická struktura přechodu se jeví jako těžko zkoumatelná, jak zachytit nestálost a proměnlivost? Důležité je zaměřit se na samotný průběh změny, na její aktéry, rychlost a hloubku tranzice. Využívat historii jako základ pro ilustraci změn a prozkoumat sociální strukturu společnosti. Pokusím se nalézt analogie, rozdílnosti a dospět k závěru, který pomůže lépe objasnit a uchopit přechod k demokracii v tomto středočeském městě.

Jsem si vědoma toho, že nelze v práci jmenovat všechny význačné politology zabývající se tématem tranzitologie, zmínila jsem jen ty, jejichž poznatků lze využít pro moje téma. Jsou to teorie zabývající se dynamikou přechodu, věnující se aktérům a jejich strategiím v době zlomového okamžiku přechodu k demokracii. Využiji teorie, které považují za důležitá dvě kritéria. Za prvé aktéry, tj. kdo stojí v popředí procesu změn a za druhé rychlost, s jakou jsou změny režimu uskutečňovány.

Občanské fórum sehrálo roli klíčového aktéra systémových změn, jak na úrovni českých zemí, tak na úrovni lokální, jakou je město Slaný. Slánskému Občanskému fóru šlo o dialog, kterého se po vzoru z Prahy domáhali i po svých zastupitelích v místním národním výboru. Během několik týdnů prošlo Občanským fórem mnoho osob různých charakterů, zájmů, cílů a představ. Ti všichni se podíleli na změnách. Jejich motivy, strategie a cíle jsou motorem změn. Mezi členy Občanského fóru nalezneme umírněné i radikální požadavky. Stejně jako mezi členy KSČ se vyskytovali lidé snažící se o spolupráci s opozicí, nalezení kompromisního řešení a naopak členy KSČ, kteří odmítají podílet se na změnách ve městě, v úřadě či ve straně.

Při změně režimu na lokální úrovni se klíčovými stali samotní aktéři. Politolog Lukáš Valeš ve své knize *Zrod demokratických politických systémů okresů Klatovy, Domažlice a Tachov a jejich vývoj v 90. letech 20. století*, načrtává sedm skupin obyvatel, kteří se různou měrou podíleli na obnově demokracie.²¹

Do první skupiny náleží členové protirežimních skupin a signatáři protirežimních dokumentů. Tito lidé se výrazně projevovali ve velkých městech jako je Praha, Brno či Olomouc. V malých městech a na venkově jejich role není velká. Podpis na Chartě 77 od člověka z maloměsta znamenal vyjádření jeho životního postoje, nenásledovala po něm další aktivní protirežimní činnost. Byli to lidé nesouhlasící s poměry ve své zemi a většinou stáli na okraji společnosti. Často o činu tohoto člověka ostatní ve městě nevěděli, a pokud ano, distancovali se od něho, aby se nedostali do problémů. Signatáři a příslušníci protirežimních skupin byli často u samotného zrodu OF.

Ve druhé skupině nalezneme osoby stojící mezi disentem a „normálním světem.“²² Představuje to osoby, kteří organizují koncerty nelegálních skupin, chodí na různé demonstrace, vyvíjejí ekologickou aktivitu či šíří samizdatovou literaturu. Nejsou v hledáčku StB a nejde jim primárně o politiku. Svými činy vyjadřují touhu po svobodě a chybějících informacích. Oni byli rozhodující skupinou. Ve dnech po 17. listopadu spontánně organizují setkání občanů a zakládají OF ve svých regionech. Ani po dosažení změn v regionu jim nejde o politiku a brzy se stahují z veřejného života. Důležitou podskupinu představují studenti. Vysokoškoláci jezdící po republice a zprostředkující informace, ale i studenti středních škol, kteří podporovali v listopadových dnech aktivitu svých spoluobčanů šířením tiskovin a vyvoláváním diskusí ve školách.

Politici vězni představují třetí skupinu. Jejich morální autorita byla přínosem pro nově vznikající OF. Často se ale jedná o malý počet těchto osob.

---

²¹ Valeš, Lukáš: *Zrod demokratických politických systémů okresů Klatovy, Domažlice a Tachov a jejich vývoj v 90. letech 20. století*. 2007, str. 44.

²² Tamtéž, str. 45.

Čtvrtá skupina jsou osmašedesátníci. Mezi ně Lukáš Valeš řadí nejen komunistické funkcionáře z roku 1968, ale novináře a tehdejší studenty, organizující majálesy, protiokupační stávky.²³ Přínosem této skupiny je její zkušenost s praktickým fungováním politiky na národních výborech. Díky jejich znalostem se bývalí komunisté uplatnili při změnách na místních národních výborech. Dlouho však v místní politice nezůstali, a pokud ano, nebyly to vysoké posty.

Členové povolených politických stran a organizací náleží do páté skupiny. Díky fungujícím sekretariátům a zkušenostem z politiky byli často zastoupeni v restrukturalizovaných národních výborech. To se jeví jako klíčové pro politickou změnu v regionech, protože nové poslanci bylo možno vybírat pouze z nekomunistických stran Národní fronty, nové strany a hnutí vznikala později. Příslušníci Československé strany lidové či Československé strany socialistické tak získávali v národních výborech významná místa. Často na úkor OF.

Šestá skupina zahrnuje místní elitu. Většinou se jednalo o osoby, požívající morální či profesní autority v daném regionu – lékaře, právníky, učitele. Skrze všeobecnou prestiž a stálým kontaktem s občany měli (a mají) k místní politice velice blízko.

Do sedmé skupiny řadí Valeš zaměstnance významného lokálního podniku (VKD Kladno, Škoda Auto Mladá Boleslav...). Většinou se jednalo o dělníky, jejichž postoj často ovlivňoval mínění ostatních občanů o míře podpory pro změny - účast či neúčast na generální stávce dne 27. listopadu 1989.

Zakládání lokálních OF představuje zlomový okamžik, protože protirežimní aktivita na mnoha místech dostala svou konkrétní organizovanou podobu. Po 17. listopadu 1989 probíhaly spontánní diskuse a setkávání lidí. Se vznikem OF nastává nová fáze. Koordinace činnosti a vzájemné vyměňování informací se stávají nezbytné pro zdárný vývoj situace. Následná vazba místního OF na okresní a pražské OF je logickým vyústěním snahy lidí o nastartování procesu změn.

---

²³ Valeš, Lukáš: *Zrod demokratických politických systémů okresů Klatovy, Domažlice a Tachov a jejich vývoj v 90. letech 20. století*. 2007, str. 46.

2. HISTORIE MĚSTA DO ROKU 1989

Středočeské město Slaný patří mezi nejstarší česká města. Založení původní osady se datuje k roku 1295. Na přelomu 13. a 14. století bylo město povýšeno na královské českým králem Václavem II. a nedlouho poté se stalo sídlem krajské správy. V 16. století bylo Slaný již plně vyspělým městem s členitou sítí občanské vybavenosti a dobře organizovanou správou. Avšak za účast na stavovském odboji ztrácí město roku 1625 práva královského města.

Začátek 18. století přinesl změnu v územně správním uspořádání, po několika století přestal existovat Slánský kraj, když byl sloučen pod kraj Rakovnický.²⁴ Po revolučním období roku 1848 se Slaný stalo sídlem politického a soudního okresu. Svobodným městem se Slaný opět stalo na konci 18. století a titul královského města je obnoven roku 1884 dekretem od Františka Josefa I., poté co se k císaři vypravila deputace sebevědomého slánského měšťanstva s písemným požadavkem na obnovení práv královských. Avšak po vzniku Československa se ve víru protirakouských nálad obecní zastupitelstvo Slaného usnesením z roku 1919 zřiká přídomek *královské* ve svém názvu.

2.1 Politický život ve Slaném po vzniku Československa

Během života první republiky dávali voliči ve Slaném své hlasy převážně sociální demokracii, národním socialistům a posléze komunistům. V obecních volbách roku 1919 získali sociální demokraté téměř polovinu všech odevzdaných hlasů (celkově v českých zemích získali sociální demokraté v těchto volbách 30 % hlasů).²⁵

Ve volbách do poslanecké sněmovny Národního shromáždění roku 1920 ve volebním kraji lounském, do kterého patřil i okres Slaný, zvítězili sociální demokraté, kteří zde získali 120 538 hlasů, téměř 33 % hlasů. V českých zemích vyhráli sociální demokraté se ziskem 25,65 %.²⁶

---

²⁴ Dvořáková, Zora: *Kniha o Slaném*. 1994, str. 73.

²⁵ *Slánský obzor: ročenka Musejního spolku v Slaném*, 1920, ročník 28, str. 48.

²⁶ *Volby do poslanecké sněmovny Národního shromáždění ČSR 1920-1935*. Český statistický úřad. Dostupné z [http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/22005F0978/\\$File/4219rr_6.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/22005F0978/$File/4219rr_6.pdf) (ověřeno ke dni 31. 1. 2011).

Volební kraj Louny měl tehdy k dispozici pro rozdělení mezi politické strany sedmnáct poslaneckých mandátů (z celkových 300 poslanců).

V podzimních volbách roku 1925 do Národního shromáždění zvítězili ve Slaném komunisté. Na druhém místě skončili národní socialisté a třetí živnostníci. Pro srovnání v českých zemích zvítězili agráři (Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu) a na druhém místě s rozdílem necelých třiceti sedmi tisíc hlasů skončili komunisté.²⁷

Do voleb roku 1929 se ve Slaném zapojilo patnáct stran. Na první místo voliči vynesli národní socialisty. Druzí skončili komunisté a za nimi národní demokraté. Celorepublikově nejúspěšnější agráři byli ve Slaném preferováni jen nevelkou menšinou 250 občanů (z asi 5 000 voličů). Vítězem voleb roku 1935 se ve Slaném stali komunisté, druzí skončili národní socialisté a třetí živnostníci.²⁸

Tradičně se vzhledem k sociálnímu složení města nedařilo ve Slaném agrárikům. Přičemž paradoxně nejvýznamnějšího postavení z agráriků ze Slánska se dostalo okresnímu starostovi Slaného a pozdějšímu předsedovi československé vlády Janu Malypetrovi.²⁹

2.2 Poválečný vývoj

Ve volbách v roce 1946 náleží Slaný již do kraje Kladno. Vítězem se stávají komunisté se ziskem 58,2 %, ³⁰ následováni národními socialisty, kteří na ně ztrácející zhruba 500 hlasů a třetí sociální demokraté. Bylo to třetí vítězství komunisté ve Slaném, poprvé v roce 1925 a podruhé roku 1935. Z necelého desetitisíce slánských občanů mělo koncem roku 1947 členskou knížku KSČ tisíc z nich.³¹ Za volební kraj Kladno se volilo devět poslanců, nejznámějším z nich byl ministr vnitra Václav Nosek, který začínal jako horník na Kladensku.³²

²⁷ *Volby do poslanecké sněmovny Národního shromáždění ČSR 1920 – 1935*. Český statistický úřad. Dostupné z [http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/220060C7B9/\\$File/4219rr_9.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/220060C7B9/$File/4219rr_9.pdf) (ověřeno ke dni 31.1.2011).

²⁸ *Slánský obzor: ročenka Musejního spolku v Slaném*, 1935, ročník 43, str. 31 – 37.

²⁹ Jan Malypetr (21. 12. 1873 Klobuky u Slaného – 27. 9. 1947 Slaný), starostou v letech 1914 – 1918, předsedou vlády v obdobích: září 1932 – únor 1934, únor 1934 – červen 1935, červen 1935 – listopad 1935.

³⁰ *Výsledky hlasování podle okresů v letech 1920 – 1946*. Český statistický úřad. Dostupné z [http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/CD00411F84/\\$File/422008p7_1.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/CD00411F84/$File/422008p7_1.pdf) (ověřeno ke dni 31.1.2011.)

³¹ Víšek Zdeněk: Politický vývoj na Slánsku v letech 1945–1948 in *Slaný a Slánsko ve 20. Století: sborník z historické konference*. 2008, str. 19.

³² Václav Nosek (26. 9. 1892 Velká Dobrá – 22. 6. 1955 Praha), ministr vnitra 1945 – 1953, ministr sociální péče 1953 – 1954.

Na sobotní šestou hodinu ranní dne 21. února 1948 byla v největším slánském průmyslovém závodě ČKD svolána celozávodní schůze zaměstnanců na podporu komunistické strany. Závod byl obsazen Lidovými milicemi pro klid a ukázněnost, které se posléze vypravily i do slánských ulic.

Po vyhlášení odjezdu do Prahy na podporu ÚV KSČ byl vypraven zvláštní vlak se zaměstnanci ČKD i z ostatních závodů, rovněž tak autobusy a nákladní auta, s kterými jelo revoluční dělnictvo posílit manifestaci na Staroměstské náměstí.

Po únoru 1948 nastává rozvoj města podle zásad plánovaného hospodářství, což znamená znárodnění podniků, konfiskaci a združstevnění majetků. Slánské průmyslové podniky Bateria, ČKD a Benar rozšiřují výrobu, vznikají podniky nové průmyslově zemědělské.

V roce 1960 Slaný přišlo o statut okresu a bylo připojeno ke Kladnu. V 70. letech byly zbořeny některé čtvrti a namísto nich probíhá panelová zástavba. Na poslední chvíli byla zastavena těžba čediče na Slánské hoře, čímž byla tato dominanta města zachráněna před zničením. Během 80. let se buduje s velkou slávou Velkodůl Slaný, který byl ovšem před uvedením do provozu zrušen z důvodu útlumu uhelného hornictví.

Po roce 1989 se Slaný opět navrácí k titulu „královské město Slaný.“ Představitelé města poté požádali parlament, aby město jako centrum slánské oblasti, stalo se opět městem okresním, ale žádosti nebylo vyhověno.

2.3 Průběh roku 1989 ve Slaném

Na 16. plenárním zasedání Městského národního výboru dne 13. prosince 1988 byl schválen socialistický závazek města na rok 1989. V průběhu roku 1989 se měla řešit investiční výstavba mající název „Akce Z,“ která měla za cíl zlepšení vzhledu měst a obcí, jejich vybavenosti a zvýšit tak celkově životní úroveň okresu. Akce Z počítala ve Slaném s vybudováním tělocvičny BIOS, dětského zdravotnického střediska, nové budovy základní školy či s plánem na výstavbu nákupního střediska.³³ Na 17. plenárním zasedání dne 22. března 1989 se projednával a posléze schválil plán a rozpočet na rok 1989. Počítalo se s výdaji ve výši 30 084 000 Kčs a příjmy ve výši 30 084 000 Kčs.

Městský národní výbor Slaný čítal v té době 90 poslanců, z toho 62 mužů a 28 žen.

Devětapadesátiletá Jana Malínská byla členkou ČSL a pětatřicetiletý František Kváš byl členem ČSS, padesát šest poslanců mělo členskou knížku KSČ a zbylých třicet dva poslanců bylo zvoleno za různé organizace (Český svaz žen, ROH, SSM). Mezi těmito poslanci nalezneme jména sedmi osob, které se v roce 1990 stávají opět zastupiteli Slaného.

Místní dobový měsíčník Slánský kulturní zpravodaj přináší v roce 1989 informace o vznikajících organizacích, v březnu 1989 vzniká organizace Českého svazu ochránců přírody, mající padesát pět členů. Na začátku dubna je ve Slaném slavnostně otevřen hotel Atlas a téhož měsíce je v jeho prostorách založen Klub mládeže. V létě proběhl 40. ročník Filmového festivalu pracujících Kladenska, který měl celkem 12 739 diváků.

V září se konalo plénium Městského národního výboru ve Slaném, projednávala se kontrolní zpráva o plnění souboru opatření z koncepce rozvoje města do roku 2000 (např. Ekoprogram města, výstavba čistírny odpadních vod). Závěr zněl, že převážná část úkolů je plněna ve stanovených termínech. V roce 1989 je na Slánsku zhruba čtyřicet závodů.

---

³³ *Slánský kulturní zpravodaj*, leden 1989, str. 5.

V listopadu se konaly oslavy Velké říjnové socialistické revoluce, což pro občany Slaného znamenalo každoroční účast v lampionovém průvodu. Organizaci kulturního života zajišťoval Závodní klub ROH Slaný. Společenské akce se konaly v prostorách Dividýlka, městského divadla, kina a kulturního střediska Grand.

Pro Dividýlko, které bylo založeno v roce 1973 jako neprofesionální divadelní soubor, Stanislav Berkovec vytvářel a tajně tisknul plakáty, pozvánky a grafické listy, které se občas znelíbily Veřejné bezpečnosti. Některé hry Dividýlka byly označeny za protistátní, ale nikdy nedošlo k opravdu vážnému konfliktu či zákazu hry. Do listopadu 1989 se tak ve Slaném nekonaly žádné veřejné demonstrace či protesty proti režimu.

2.4 Reakce na události na Národní třídě

Na den přesně 17. listopadu 1989, v době násilného zásahu na Národní třídě v Praze, začaly ve Slaném, v místním kulturním domě Grand 23. Slánské jazzové dny, významná hudební událost sezony.³⁴ Někteří hudebníci přijíždějící z Prahy již přinášeli útržkovité informace o zásahu bezpečnostních složek proti demonstrujícím na Národní třídě. Na pokoncertové jam session, která se konala v Dividýlku, přinesl kolem půlnoci podrobnosti slánský občan Zdeněk Vencel, který krátce předtím telefonoval se spolužáky z Prahy.

Slánský rodák Stanislav Berkovec, moderátor Mikrofóra, odvysílal ve večerním bloku stanice E+M, což byl společný projekt rádia Mikrofórum a slovenského radia Elán, krátkou reportáž z Národní třídy od externě spolupracujícího studenta Martina Vondráčka, která obsahovala první dojmy a reakce studentů z demonstrace.

V průběhu dalších dní se Stanislav Berkovec připravoval i na reportáž ze slánského podniku Baterie, chtěl uskutečnit rozhovory s dělníky. Z firmy byl ale vyveden milicí. Ředitel Baterie ho ujistil, ať tedy přijde další den a může si potřebné rozhovory natočit.

---

³⁴ Slánské jazzové dny jsou nejstarším hudebním festivalem věnujícím se jazzu a jemu blízkých žánrů jako blues, spirituál a gospel v České republice. Jejich první ročník se konal 24. ledna 1968.

Druhý den ho skutečně vpustili dovnitř a nabídli mu předem vybrané a rétoricky připravené dělníky, s nimiž může uskutečnit rozhovory o událostech na Národní třídě. Z reportáže tedy sešlo.³⁵ I toto vypovídá o zvýšené opatrnosti v této zjitřené době, komunisté si nechtěli dovolit žádné unáhlené názory a projevy.

Ve Slaném dál pokračovaly Jazzové dny. Postupně zprávy o demonstraci nabývaly konkrétnější podoby. Na sobotu byla také připravena premiéra nové divadelní hry „Vyšetřování případu podvodného revizora“ v Dividýlku, což byla v té době nejvíce politická hra, kterou soubor dával dohromady. Hra byla pokračováním Gogolova Revizora. V době, kdy hra vznikala, probíhala perestrojka a hra se snažila reagovat na aktuální dění, poukazovalo se v ní, jak si na nejvyšších místech lidé jen vyměňují funkce mezi sebou. „*Před listopadem to bylo tak odvážné, že jsme předem počítali s tím, že po uvedení hry nám ji soudruzi zakážou hrát, nebo Dividýlko rovnou zavřou,*“³⁶ vzpomíná jeden z herců Jaroslav Hložek, nyní místostarosta Slaného. Vzhledem k posledním událostem a divadelní stávce se ale premiéra hry nekonala.

V neděli 19. listopadu někteří z občanů Slaného jedou do Prahy, protože z médií se nic nového nedovídají. I v průběhu následujícího týdne řada lidí usedá za volanty nebo jede autobusem do hlavního města pro informace, letáky a plakáty, které pak vylepují a distribuují ve Slaném pro lepší informovanost občanů. Někteří občané ze Slaného i z přilehlých obcí se tak účastnili několika manifestací v hlavním městě, na střeďeční demonstraci v Praze, dne 22. listopadu, poprvé organizované OF, přišlo na 200 000 lidí. Pověštinou do Prahy jezdili lidé, kteří zarytě odmítali politiku KSČ nebo bedlivě sledovali celospolečenské dění a nebyla jim lhostejná měnící se nálada ve společnosti. Demonstrací se účastnily jak mladé rodiny včetně dětí, snažící se zažít změny na vlastní kůži, tak i starší generace, pociťující hořkost z let předchozích, která nyní může vyplout na povrch.

Stanislav Berkovec vzpomíná, že v linkovém autobuse Slaný – Praha s nim jezdil za prací i další slánský rodák Vlastimil Tlustý, tehdy výzkumný pracovník, a společně rozebírali události. Oba sledovali dění v Praze, protože ve Slaném se žádná aktivizace občanů prozatím nekonala. Pokud se naskytla možnost přiváželi do Slaného letáky z Prahy.

---

³⁵ Rozhovor se Stanislavem Berkovcem ze dne 15. 07. 2010.

³⁶ Rogl, Vladimír: *Ve Slaném před dvaceti lety nestihli premiéru divadelní hry, kterou uvádějí dodnes*. Slánské listy. Dostupné z <http://www.slanskelisty.cz/sl/kultura/181109jak.php> (ověřeno ke dni 31.1.2011).

3. PROBOUZEJÍCÍ SE AKTIVITA OBČANŮ, TÝDEN 20. - 26. LISTOPADU 1989 VE SLANÉM

Události se daly ve Slaném do pohybu v pondělí 20. listopadu. Studenti slánského Gymnázia V. B. Třebízského se dožadovali diskusí s učiteli o událostech v Praze. Ráno žáci nepřišli do tříd a zůstávali na chodbách požadující odpovědi na své otázky. Skupinka několika studentů se vydala za ředitelem školy Vladimírem Němcem s požadavkem na přerušení výuky. K tomu nedošlo, ale učitelé ve svých třídách mohli a měli vést debaty o událostech, jak vypovídá tehdejší student Jan Holub.³⁷ Někdo z učitelů obhajoval pozici KSČ a oprávněnost zásahu na Národní třídě a někteří zachovávali klid, vyčkávali a snažili se, být opatrní. Učitelé nevěděli, jak se mají zachovat, čekali na pokyn z okresu, žádný ale nepřicházel. Témata hovorů byla prozatím zaměřena pouze na události na Národní třídě.

V pondělí odpoledne se i na náměstí vytvořil hlouček několika občanů. Mezi nimi byla osmatřicetiletá Marie Farská, sekretářka Československé strany socialistické v Praze (v té době na mateřské dovolené) a jedna z prvních členek OF, Vladimír Nosek, důchodce a budoucí zakladatel OF ve Slaném, a Václav Houška, sedmapadesátiletý projektant z Agrostavu, který zakládá OF na svém pracovišti již 24. listopadu. Toho pondělního odpoledne si předali vzájemně informace. Marie Farská, která měla přes svého manžela informace z kladenského divadla, jež na podporu studentů vstoupilo hned v sobotu 18. listopadu do stávk, sdělila, že kladenské divadlo je v telefonickém spojení s pražskými divadly. Z Prahy tak zazněla prosba o finanční pomoc stávkujícím studentům, aby mohli vyjízdet po republice a šířit informace. Kolemjdoucí oslovení slánští občané začali hned přispívat a druhého dne byla zřízena provizorní kancelář v restauraci U zeleného stromu pro evidenci výběru příspěvků, které byly ihned přes poštu zasílány na účet pražských studentů.³⁸

---

³⁷ Koryta, David; Matějka, Martin: Sametová revoluce a dění kolem ní na Gymnáziu V. Beneše Třebízského in *Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků*. 2009, str. 47.

³⁸ Farská, Marie: Vzpomínky na dojmy ze sametové revoluce ve Slaném in *Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků*. 2009, str. 61 – 62.

Od pondělí 20. listopadu se v Praze a dalších větších městech konají shromáždění občanů, která nejsou zpočátku nijak koordinovaná. Lidé se setkávali na náměstích, aby vyjádřili nesouhlas k násilnému pátečnímu zásahu na Národní třídě. Cílem OF tak zpočátku bylo stát se mluvčím těchto protestů a posléze požadovat po vládě splnění svých požadavků, které vycházejí z širokého spektra zástupců společenského života v zemi.³⁹ Pět požadavků OF zahrnovalo odstoupení osmi osob, které nesou hlavní vinu za devastaci společenského života v zemi;⁴⁰ vytvoření parlamentní komise pro vyšetřování zásahu na Národní třídě ze dne 17. listopadu 1989; propuštění všech politických vězňů; zveřejnění svolání OF ve všech sdělovacích prostředcích; podpora konání dvouhodinové generální stávky, plánované na pondělí 27. listopadu 1989.

V úterý 21. listopadu se konal „Běh 17. listopadu“, kterého se zúčastnili všichni studenti gymnázia. Byl to výroční běh k připomenutí si dne 17. listopadu 1939. V ten samý den gymnázium navštívili pražští vysokoškoláci včetně slánských absolventů gymnázia, aby informovali o nových událostech v Praze, našli však jen prázdné třídy. V celé škole byla jen zástupkyně ředitelky a hospodářka. Vysokoškoláci tak byli ze školy vykázáni a celá jejich akce nahlášena SNB. Studenti z Prahy se snažili se mluvit i s dělníky, ale do žádné továrny nebyli vpuštěni.

I na některých slánských pracovištích se mezi zaměstnanci diskutovalo o aktuálním společenském dění a politické situaci. Vyjadřovaly se názory, jak má vláda reagovat na páteční události a jestli pondělní desetitisícová demonstrace na Václavském náměstí má nějaký smysl.

První veřejná prezentace OF se konala v úterý 21. listopadu na Václavském náměstí na balkoně budovy Melantrichu. „*Vážení přátelé! Hovoří k vám Občanské fórum...*“, lidé na náměstí začali skandovat: „*Kdo to je?*“ Překvapený Radim Palouš z balkonu Melantrichu do mikrofonu odpověděl: „*Občanské fórum je Václav Havel.*“ A představení OF započalo.⁴¹

³⁹ Bureš, Jan: *Občanské fórum*. 2007, str. 46.

⁴⁰ Jmenovitě Gustav Husák, prezident ČSSR; Miloš Jakeš, generální tajemník ÚV KSČ; Jan Fojtík, vedoucí ideologického oddělení ÚV KSČ; Miroslav Zavadil, předseda ÚRO ROH; Karel Hoffmann, člen PÚV KSČ; Alois Indra, předseda Federálního shromáždění; Miroslav Štěpán, vedoucí tajemník MV KSČ a František Kincl, ministr vnitra

⁴¹ Suk, Jiří: *Labyrintem revoluce. Aktéři, zápletky a křížovky jedné politické krize (od listopadu 1989 do června 1990)*. 2003, str. 39.

Vysokoškoláci přišli do budovy slánského gymnázia i další den, ve středu, a snažili se osvětlit dění v Praze. Mluvili o stávce vysokoškoláků a herců, o jednání politiků. Jelikož docházelo k narušování výuky, zasáhl Vladimír Němec, ředitel školy, a Vratislav Novák, předseda Městského národního výboru KSČ, a diskuse utnuli.

Na půdu gymnázia zavítala i Jana Klasová, bývalá poslankyně České národní rady za KSČ,⁴² která studentům vyhrožovala, aby se v diskusích nepokračovalo, v opačném případě si zjistí jejich jména a na tomto gymnáziu neodmaturují. Bývalí studenti vzpomínají, že výhrůžky soudruha Nováka a soudružky Klasové nebrali vůbec vážně, oba dva u nich nebudili už žádný respekt.⁴³ Jelikož docházelo k narušování výuky, studenti zastupováni celoškolským výborem SSM si prosadili, aby se toto shromáždění s pražskými vysokoškoláky konalo odpoledne po vyučování. Už v této době volali rodiče studentů (pověštinou anonymně), že si nepřejí, aby jejich děti byli zatahováni do politiky a byli ovlivňováni „reakčními názory“ vysokoškolských studentů.

Avizovaná schůze se konala za přítomnosti čtyř vysokoškoláků, předsedy Městského národního výboru KSČ Vratislava Nováka a zástupců z OPP (Průmyslový podnik Slaný), ČKD a ČSAD. Diskuse byly ovlivněny emocemi, studenti byli aktivní v kladení dotazů, zástupci z řad KSČ je mírnili a odpovídali, ať si uvědomí, že studují za státní peníze a že současná situace je řízena silami ze zahraničí, kterým jde o vyprovokování kontrarevoluce. Studenti naopak argumentovali záběry z Národní třídy a výpověďmi zraněných lidí. Tyto informace se občané Slaného dozvěděli, když se v prodejně Supraphonu v Husově ulici promítaly autentické záběry ze zásahu SNB na Národní třídě. Před obchodem se tehdy tísnilo několik stovek lidí, aby na vlastní oči spatřili to, co jim státní televize neukázala.

---

⁴² Poslankyní České národní rady byla Jana Klasová v letech 1976 – 1986. V současné době je předsedkyní městského výboru KSČM ve Slaném. V letech 2002 – 2006 byla zastupitelkou města Slaného. V říjnu 2010 se stává opět zastupitelkou.

⁴³ Koryta, David; Matějka, Martin: Sametová revoluce a dění kolem ní na Gymnáziu V. Beneše Třebízského in *Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků*. 2009, str. 49.

Ve čtvrtek 23. listopadu svolala školská organizace SSM další setkání v reakci na páteční plánované shromáždění občanů před gymnáziem. Někteří z učitelů přišli a říkali své názory, někdo nepřišel a učil. Účast na pátečním plánovaném shromáždění ředitel studentům nezakazoval, ale podotknul, že je to pouze jejich věc a oni sami si za to ponesou případné následky. Škola od nich dává ruce pryč. Z okresu poté přišla pro učitele zpráva, že od této doby mluví každý sám za sebe.

V pátek 24. listopadu se tedy konalo první shromáždění občanů Slaného před budovou gymnázia na Gottwaldově náměstí (dnešní Smetanovo). V mrazivém odpoledni přišlo asi 500 lidí. Shromáždění bylo zaštitěno heslem „Zabraňte násilí.“ Úvodního slova se ujal kladenský herec Jiří Novotný. Poté vystoupili představitelé města a KSČ a vyzývali přítomné, aby šli raději domů. Mnoho z přítomných občanů mělo zájem vyjádřit svůj názor na mikrofon, pokud se tak nestalo, zaznívaly výkřiky z davu. Stoupenci KSČ opakovali fráze o spiknutí kapitalistických států, které už otrávil celý svět a že vystoupením studentů jsme si způsobili mezinárodní ostudu. Z davu se ozýval nesouhlasný pískot, moderátoři se snažili občany zklidnit, že každý má právo vyjádřit svůj názor. „*Ano, je to ostuda, ale komunistického režimu! Nenecháme naše děti být,*“⁴⁴ zareagoval moderátor Novotný. Od vystupujících dále zazněla výzva k odstoupení komunistických politiků a informace, že je možnost shlédnout videozáznam ze 17. listopadu z Prahy, pokud se s ním ještě někdo nesetkal.⁴⁵

Na mítink před gymnáziem přijela dále herečka Barbora Hrzánová, aby informovala o nejnovějších událostech v Praze. Mluvila o vystoupení OF na Václavském náměstí v průběhu týdne. OF se stalo reprezentantem veřejnosti a je připraveno jednat s nynější vládnoucí mocí.

---

⁴⁴ Rogl, Vladimír: *Jak ve Slaném před 20 lety probíhala listopadová revoluce*. Slánské listy. Dostupné z <http://www.slanskelisty.cz/sl/historie/171109jak.php> (ověřeno ke dni 31.1.2011).

⁴⁵ Videozáznam ze dne 24. 11. 1989.

Lidé už hovoří o konání svobodných voleb či o zrušení vedoucí úlohy KSČ. Vyzvala občany k nebojácnosti a jednotě. Z davu se ozývaly nesouhlasné výkřiky členů KSČ. Před tímto setkáním chtěla herečka navštívit i zaměstnance ČKD, ale vykárali ji už na vrátnici.

V posledním listopadovém týdnu se ve městě objevily plakáty očeňující známé osobnosti veřejného života. Plakáty informovaly o horentních příjmech herců, a že studenti, kteří se též podílejí na stávce, studují za státní peníze. Tyto dva body byly vlastně jedinou reakcí a „obranou“ ze strany komunistů na zvýšenou aktivitu občanů ve Sláném. I nadále komunisté počítali s tím, že oni mají právo říkat, co je správné a co špatné, co je bílé a co je černé. Snažili se vyvolat nenávist a závist vůči lidem, kteří se snaží změnit nastavené normy.

V reakci na to se zase objevil v jedné z výloh plakát informující o horentních příjmech komunistických funkcionářů nebo že „Televize lže jako když Rudé právo tiskne.“ Náměstí a přilehlé ulice tak byly oblepeny protichůdnými plakáty a tvořily se před nimi hloučky slánských občanů, kteří vzápětí diskutovali o obsahu jejich sdělení.

Videozáznam ze slánských ulic zachycuje, že docházelo i k bouřlivým debatám mezi občany. Starší generace občanů strhávala plakáty z výloh obchodů a studenti se ozývali, proč tak činí, že tyto plakáty slouží pro informovanost všech občanů města. Dostává se jim odpovědi, že jejich stávka je trestná a že si nic nevystávkují. Studenti oponují, že jinou cestou to nejde. V reakci na plakát s informací, že soudruh Štěpán dal demisi, jeden postarší občan přítomnému studentovi odpovídá, že místo něho přijde někdo jiný a lepší být rozhodně nemusí.⁴⁶

Lidé, kteří vylepovali a dávali letáky do výloh z Prahy informující o aktuálním dění, vypovídali, že za nimi přicházeli lidé z místní KSČ a důrazně je žádali, aby letáky odstranili z výlohy a zbývající jim odevzdali. Na SNB přicházeli uvědomělí občané a upozorňovali na nevhodné letáky. SNB ale nikdy proti občanům nezakročila. Na události ve městě reagovala KSČ svoláváním schůzí v závodech, kde byli zaměstnanci přesvědčováni o tom, že vše bude v pořádku, ať i nadále podporují komunistickou stranu.

---

⁴⁶ Videozáznam ze dne 26. 11. 2010.

V pátek 24. listopadu je založeno OF v místním podniku Agrostav, první OF ve Slaném, které čítá 49 členů. Ve svém prohlášení, které dne 28. listopadu zasílají poštou do centra pražského OF, vyslovují podporu celé náplni a programu OF.⁴⁷ Za OF Agrostavu Slaný se podepisuje Václav Houška, který se již v pondělí 20. listopadu objevuje na slánském náměstí a vybízí k určité činnosti.

Prvními, kdo reagovali na pražskou aktivizaci ve Slaném tak byli studenti a nestraníci. Během celého týdne se konala ve městě setkání, ale v režii KSČ. Snažila se studenty i ostatní občany Slaného přesvědčit, že zásah na Národní třídě byl adekvátní situaci a žádné politické změny se neplánují. V pátek se tak konalo první větší setkání bez souhlasu místní KSČ, kterého se zúčastnilo na 500 občanů. Lidé začínají přemýšlet a po zhlédnutí videa z Národní třídy i pochybovat o „věčné pravdě“ KSČ.

O víkendu někteří občané jeli do Prahy, zažít atmosféru na Letenské pláni. *„Zítřa projevíme svou touhu po demokracii, svobodě a míru manifestační generální stávkou,...“*⁴⁸ pravil dvěma stům tisícům přihlížejících Václav Havel. Sobotní odpolední demonstrace byla poprvé živě přenášena Československou televizí.

3.1 Generální stávka a vznik OF

Na pondělí 27. listopadu byla vyhlášena celostátní dvouhodinová generální stávka, zaštitěná dvěma požadavky-hesly: „Konec vlády jedné strany“ a „Svobodné volby.“ Občanské fórum chtělo využít masové podpory občanů skrze konání protirežimních demonstrací pod jeho patronací a přimět tak vládu k oficiálnímu jednání.

Ve výlohách slánských obchodů byly vylepeny plakáty s informací, zda daný obchod a jeho zaměstnanci stávku podporují či ne. Například Prodejna textilu nestávkovala na protest proti tomu, co se dělo o víkendu na Letenské pláni v Praze. Pracovníci ČKD sepisují rezoluci, ve které vyjadřují nesouhlas se stávkou. Z 1 900 zaměstnanců je dle údajů týdeníku Kladenská záře 24,7 % členů a kandidátů KSČ.⁴⁹

---

⁴⁷ Viz příloha č. 1.

⁴⁸ Suk, Jiří: *Labyrintem revoluce. Aktéři, zápletky a křižovatky jedné politické krize (od listopadu 1989 do června 1990)*. 2003), str. 44.

⁴⁹ *Kladenská záře*, č. 3, 1989, str. 3.

Přesto se stávky v centru města zúčastní někteří zaměstnanci ČKD a dva z nich se stanou zakládajícími členy OF. Stávky se zúčastnili i pracovníci velkodolu Slaný, kteří do středu města přišli s hornickým černozeleým praporem. Na Dole Slaný si zaměstnanci většinou odhlasovali účast na stávce. Ke stávce se připojil i státní podnik Agrostav, kde v pátek vzniklo první OF.

Studenti slánského gymnázia a obchodní akademie Jan Holub, Martin Rambousek a Petr Beran se dohodli na uspořádání stávkového průvodu za studenty. Z gymnázia se průvodu zúčastnilo dle tehdejšího ředitele Němce asi 70% studentů.⁵⁰ V čele průvodu šli také profesori gymnázia Jiří Hořejší a František Hoffman. Ve Slaném se stávky zúčastnilo asi 300 lidí. Chyběli zaměstnanci národního výboru, vojáci a příslušníci VB.

Po Slaném občané rozšiřovali výzvu, aby v době stávky houkaly sirény a zvonily zvony. Stávka byla ve městě zahájena houkáním sirén, trubením aut, z nichž některá byla ozdobena československými vlajčkami a mohutným zvoněním zvonů ve věži kostela sv. Gottharda. Přesně ve 12 hodin největší zvon rozhoupal místní farář Alois Hurník,⁵¹ salesiánský kněz, který zavedl tajnou výchovu náboženství pro děti a organizoval tajné prázdninové "chaloupky" a Vladimír Nosek, který byl v roce 1968 členem Koordinačního výboru ve Slaném, jenž vznikl jako protiváha přítomnosti okupačních vojsk. „*Kdykoliv si však na tento krásný okamžik vzpomenu, mívám i po těch dvaceti letech u srdce krásný pocit, že jsme zvonili na podporu svobody a demokracie. Bylo to ale také jakési odzvonění bývalému režimu,*“ vzpomíná na tuto událost pan Nosek.⁵²

V čele průvodu nesli občané vlajky republiky. Důležitým bodem pro průvod bylo náměstí 9. května (dnešní Masarykovo), kde stojí radnice, ale příslušníci SNB se zaměstnanci Městského národního výboru zabránili nainstalovat mikrofon, přesto ještě Josef Šanda, pracovník ČSAD, stihl přítomným z přistavěného valníku sdělit, že se občané města připojují ke stávce, podporují požadavky vysokoškoláků a žádají změny. Z okna radnice shromáždění přihlíželi velitel VB František Mudra a předseda městského výboru strany Vratislav Novák. Tito dva lidé patřili k nejvíce konzervativním členům strany a nepřipouštěli zpočátku žádné diskuse.

⁵⁰ Němec, Vladimír: Rok 1989 na gymnázium ve Slaném in *Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků*. 2009, str. 105.

⁵¹ Alois Hurník působil ve Slaném do roku 1992, kdy odešel do salesiánské komunity v Plzni.

⁵² Rogl, Vladimír: *Při generální stávce před dvaceti lety zvonil na Gotthardu*. Slánské listy. Dostupné z <http://www.slanskelisty.cz/sl/rozhovory/111109prigeneralni.php> (ověřeno ke dni 31.1.2011).

Pak se dav lidí přesunul po hlavní třídě o pár metrů dále před Okresní dům, který v té době sloužil jako internát zemědělské školy. Současně sem přicházejí hloučky i malé průvody z jednotlivých slánských závodů, ústavů i organizací. Podniky řízené komunisty sice účast nezakázaly, ale na stejný čas svolávaly schůze a porady, kde se předčítaly poslední závěry z mimořádného zasedání ÚV KSČ z pátku 24. listopadu. Na tomto zasedání Miloš Jakeš oznámil, že předsednictvo, sekretariát ÚV KSČ a i on dává funkce k dispozici. O hodinu později byl Karel Urbánek zvolen novým generálním tajemníkem ÚV KSČ.

Čtyři lidé stoupali po železné konstrukci. Z lešení na budově, které zakrývalo novorenesanční budovu Okresního domu již deset let, tak vzniklo provizorní podium, nad kterým byl obrovský transparent s nápisem „PODPORUJEME POŽADAVKY OBČANSKÉHO FÓRA.“ Čtyři řečníci odtud vyzývali k vytvoření slánského Občanského fóra. Tito čtyři řečníci byly následující osoby: Josef Šanda, referent v ČSAD, Jiří Hořejší, profesor gymnázia, Aleš Masopust, inženýr konstruktér z ČKD a Zdeněk Vlasatý, elektromechanik ČKD. Vystoupili s příspěvky, v nichž zaznívaly výzvy v pokračování demonstrací, podpoře práv občanů a vstupu do nově vznikajícího OF. Lidé reagovali potleskem a byli nadšeni, avšak nikdo ještě nevěděl, jak vše dopadne. V protějších oknech domu, kde byla učňovská škola, učitelé odháněli od oken žáky, kteří potajmu sledovali čtyři řečníky na lešení.

*„... ve slánských kasárnách bylo pod velením podplukovníka Zbytka vojsko a nikdo ještě nevěděl, jak se armáda zachová. Někteří lidé měli stále strach,“*⁵³ vypovídá o atmosféře jeden ze zakladatelů OF Vladimír Nosek. Přítomní občané skandovali heslo „zítra ve tři zase tady,“ na závěr si zazpívali československou hymnu a začali se rozcházet.

---

⁵³ Rogl, Vladimír: *Při generální stávce před dvaceti lety zvonil na Gotthardu*. Slánské listy. Dostupné z <http://www.slanskelisty.cz/sl/rozhovory/111109prigeneralni.php> (ověřeno ke dni 31.1.2011).

Skupina asi dvaceti lidí se rozhodla založit Občanské fórum hned a vešla do budovy Okresního domu. Odtud ale nadšence vyhodila uklízečka se slovy, že po nikom nebude nic uklízet. První historický pokus založit OF ve Slaném tedy selhal.

Vladimír Nosek, který se ke shromáždění přidal až ke konci, protože zvonil na zvony v kostele, navrhl, aby se všichni přemístili k němu do bytu. Za půl hodiny, konkrétně v obývacím pokoji jednoho z bytů domu č. 1479 v Plynářenské ulici, skutečně došlo k založení městského Občanského fóra.⁵⁴

---

⁵⁴ Viz příloha č. 2.

4. PRVNÍ ČINNOST OF VE SLANÉM

Dne 28. listopadu byly vydány instrukce Koordinačního centra Občanského fóra k činnosti místních občanských fór. Celkem se jednalo o sedm bodů, či spíše myšlenek, protože pražské OF nechce a nebude direktivně nařizovat, jak mají lokální OF postupovat.⁵⁵ První bod obsahuje sdělení, že je žádoucí zakládat občanská fóra a stávkové výbory jak ve městech, vesnicích, tak na pracovištích. Občanským fórem se stává skupina lidí, která souhlasí se základním svoláním OF ze dne 19.11 a jeho čtyřmi požadavky (Co chceme). V druhém bodě se píše o možnosti žádat státní orgány a společenské organizace o materiální zázemí a prostor v médiích pro nově vzniklá OF. Občanská fóra mají za úkol šířit informace mezi občany a shromažďovat jejich požadavky, objevuje se ve třetím bodě. Čtvrtý bod navazuje s výzvou šířit pravdivé informace za každou cenu pomocí vyrobených plakátů a letáků. Za páté, důležité je zveřejňovat kontakty, telefonní čísla a adresy pro nové zájemce. Šestý bod se věnuje struktuře občanských fór. Je potřeba demokraticky zvolit mluvčí a zástupce místních OF. Poslední sedmý bod obsahuje výzvu o možnosti a nutnosti informovat pražské OF a činnosti jednotlivých občanských fór.⁵⁶

Na dochovaném seznamu zakládajících členů kruhu Občanského fóra ve Slaném figuruje osmnáct osob: Josef Šanda (vedoucí referent osobní dopravy ČSAD Slaný, 1989 vystoupil z KSČ), Václav Dvořák (důchodce, bezpartijní), Václav Houška (projektant Agrostav Slaný, bezpartijní), Jiří Hořejší (učitel gymnázium Slaný, bezpartijní), Aleš Masopust (inženýr konstruktér ČKD Slaný, bezpartijní), Petr Paur (dělník Městský bytový podnik Slaný, bezpartijní), Jiří Čejka (zásobovač STS Slaný, bezpartijní), Ladislav Vávra (truhlář Agrostav, bezpartijní), Stanislav Majer (dělník Laktos Slaný, z KSČ odešel v roce 1974 na vlastní žádost), Evžen Palok (dělník Městský bytový podnik Slaný, bezpartijní), Jaroslav Jerman (dělník Bateria Slaný, člen ČSS), Marie Farská (mateřská dovolená, členka ČSS), Miloš Farský (rekvizitář Divadlo v Kladně, člen ČSS), Zdeněk Vlasatý (elektromechanik ČKD Slaný, bezpartijní), Jiří Hruška (číšník Interhotel Paříž Praha, bezpartijní), Miloslav Dvořáček (technik ČKD Slaný, bezpartijní), Marek Olenič (inseminální technik Okresní plemenářské správy, bezpartijní) a Vladimír Nosek (důchodce, vystoupil z KSČ).

---

⁵⁵ Suk, Jiří: *Občanské fórum: listopad – prosinec 1989. 2. díl – dokumenty*. 1998, str. 37.

⁵⁶ Tamtéž, str. 37.

Ze seznamu je patrné, že tři zakládající členové OF byli v minulosti členy KSČ. Jde o tři nejvíce aktivní osoby v rámci OF a jeho pozdější mluvčí: Josef Šanda, Vladimír Nosek a Stanislav Majer. Josef Šanda vystoupil z KSČ na vlastní žádost roku 1989. Vladimír Nosek byl při stranických prověrkách na jaře roku 1971 z KSČ vyloučen a odvolán z vedoucí pozice v ČKD, stalo se tak kvůli jeho nestranickému chování po vpádu varšavských vojsk a dalším přitěžujícím faktem bylo roznášení archu „2000 slov“ po závodě k podpisům zaměstnanců. Stanislav Majer vystoupil z KSČ na vlastní žádost roku 1974. Jaroslav Jerman a manželé Farští byli členy ČSS, této straně zůstali věrni i po roce 1989. Zbylých 12 osob nemělo zkušenost se stranickou prací.

OF bylo založeno na volném přístupu členů. Nebylo zapotřebí vstupních formalit, vstup do hnutí deklarovali občané svým podpisem, kterým vyjadřovali souhlas s svoláním OF. Místní OF vznikala na základě osobních vazeb (přátelských, rodinných) a skrze společenské činnosti (sportovní, kulturní, pracovní). Francouzská socioložka Magdalena Hadjiisky ve svém příspěvku o rozpadu Občanského fóra píše, že aktivisté OF se spoléhali výhradně na své osobní vazby před rokem 1989. Bylo to zapříčiněno absencí závazných pravidel pro přijetí do OF a pravidel pro vybírání vedoucích představitelů. Osobní vazby byly považovány za důvěryhodnější a morálně přijatelnější než určená struktura organizací.⁵⁷

Dá se říct, že setkání těchto osmnácti lidí bylo náhodné, ne všichni zakládající členové se předem znali. Dva lidé pracovali v ČKD, dva v Agrostavu a dva v Městském bytovém podniku Slaný. Většina osob uváděla jako svoji pracovní pozici dělník či technik. Mezi zakladateli byl i jeden učitel gymnázia, projektant a stavební inženýr. Z hlediska věku vykazovala skupina také pestrost. Byly zde zastoupeny generace narozené ve 20. letech 20. století až po osoby narozené v 60. letech. Kromě tří osob, které uvedli bydliště v okolních obcích, měli všichni trvalé bydliště ve Slaném, kde také pracovali.

---

⁵⁷ Hadjiisky, Magdalena: Vznik Občanské demokratické strany: Pokus o sociologickou analýzu in Gjuričová, Adéla, Kopeček, Michal (editoři): *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. 2008, str. 75.

Jen někteří ze zakládajících členů OF se aktivně účastnili dění ve městě. Mezi ně patřil Josef Šanda, Vladimír Nosek, Václav Houška, Aleš Masopust, Stanislav Majer, Miloslav Dvořáček a manželé Farští. Ostatní svým podpisem deklarovali podporu OF a nutnost změn ve společenském i politickém životě, ale hlouběji do činnosti OF již nezasáhli.

První zasedání OF se konalo v bývalé restauraci Sportka. Od úterý 28. listopadu sídlilo OF v restauraci U zeleného stromu, zde se mohli občané podepsat na archy OF a vybírali se peníze pro stávkující studenty. V prvních dnech se ve Slaném vybralo na fond stávkujících studentů přes padesát tisíc Kč.⁵⁸ Lidé přispívali většinou částkou nad 100 Kč a to i včetně důchodců.

Na seznam členů kruhu Občanského fóra se podepsalo v prvních dnech přes dva tisíce občanů Slaného. Podpisové archy byly k dispozici v restauraci U Zeleného stromu každý den v době od 15 do 16h hodin.

Členové OF navštívili slánskou nemocnici a polikliniku, aby i lékaře a sestry seznámili s činností OF. Nikdo se ale do OF nepřidal, protože řešili své záležitosti - vyslovení nedůvěry vedoucím lékařům na jednotlivých odděleních. Přidali se ale lidé z OF na dole Slaný a dne 3. 12. zástupci sedmadvacetičlenné skupiny z 3. základní školy a Městského domu pionýrů.

V průběhu týdne se konalo několik menších mítinků a setkání občanů. Jak vzpomíná Miloslav Dvořáček, na tyto mítinky chodil větší počet lidí, občanům nebyla budoucnost jejich města lhostejná. Povětšinou šlo o předávání aktuálních informací z Prahy.

Z restaurace U zeleného stromu se OF přemístilo do kanceláře sekretariátu Městského výboru ČSS v Třebízského ulici. Později dostalo OF od vedoucí vnitřních věcí Městského národní výboru (MěstNV) Aleny Hrachové místnost v domě č.p. 225 na Hlaváčkově náměstí, která předtím sloužila jako agitační středisko.⁵⁹ Do kanceláře v Třebízského ulici zamířili i poddůstojníci ze slánské posádky s prohlášením, že podporují požadavky OF.⁶⁰ Vojáci základní služby si chodili pro pražské letáky OF a pronášeli je do kasáren.

---

⁵⁸ Rogl, Vladimír: *Jak ve Slaném před 20 lety probíhala listopadová revoluce*. Slánské listy. Dostupné z <http://www.slanskelisty.cz/sl/historie/171109jak.php> (ověřeno ke dni 31.1.2011).

⁵⁹ Viz příloha č. 3.

⁶⁰ Viz příloha č. 4.

Lidé vstupující do OF tak činili z různých důvodů, buď byli rozhořčení z pražských událostí, nebo se cítili ukřivdění ze strany KSČ, nebo že konečně nadešel pravý čas na celkovou změnu ve společnosti. Lidé v OF měli různé povahy, zájmy a cíle. První členy OF tak lze rozdělit do dvou proudů. První skupinu tvořili lidé, kterým bylo ublíženo v roce 1968, postihem pracovním ale i osobním a chtěli se domoci přinejmenším spravedlnosti, u některých se objevovala touha pomstít se za způsobené křivdy. Do další skupiny patřili lidé snažící se reagovat na dění ve společnosti „*snažili jsme se přispět dobré věci a nezůstat stranou*“,“⁶¹ vzpomíná Miloslav Dvořáček, jeden z prvních členů OF a zároveň mluvčí tohoto nového hnutí.

Nejdůležitější bylo stanovit si cíle. Zpočátku nastal problém, co vlastně dělat a jak. Lidé v OF se chtěli podílet na změnách ve svém městě a vytvářet protiváhu komunistickým představitelům města. První diskuse členů OF byly chaotické a někdy končily hádkou. Na malém městě se debata o minulosti a budoucnosti města často zvrhla ve vyčítání si křivd minulých. Zpočátku OF mělo výhrady k členům KSČ, kteří se chtěli k OF připojit. Kvůli tomuto problému docházelo k hádkám mezi členy, někteří zakládající chtěli OF opustit, protože přijmout do OF člena KSČ bylo proti jejich přesvědčení. Nedokázali se smířit s těmito „převlékači kabátů.““⁶²

K otázce vstupování členů KSČ do občanských fór vydalo dne 29. listopadu 1989 Koordinační centrum Občanského fóra instrukce s doporučením postupu.⁶³ Bez ohledu na stranickou příslušnost je třeba vyloučit osoby, jejichž chování je v rozporu s úsilím vytvořit demokratický systém. Také osoby uplatňující stranickou disciplínu jsou pro OF nepřijatelní. Nesmí však docházet k diskriminaci nějaké osoby či skupiny při veřejných diskusích a v médiích. Každý má právo na názor. Jak bylo uvedeno výše, v době vzniku OF nebyl mezi zakládajícími členy aktivní člen KSČ. Jiří Šanda vystoupil z KSČ několik dní předtím.

---

⁶¹ Rozhovor s Miloslavem Dvořáčkem ze dne 03. 11. 2010.

⁶² Rozhovor s Miloslavem Dvořáčkem ze dne 03. 11. 2010.

⁶³ Suk, Jiří: *Občanské fórum: listopad – prosinec 1989. 2. díl – dokumenty*. 1998, str. 38.

Zpočátku mezi členy panovala důvěra, vše bylo vyřizováno osobně nebo telefonicky, úkoly se rozdělovaly na všechny členy vedení bez písemných záznamů. Na nástěnky a výlohy obchodů byly vylepovány plakáty, obrázky, komentáře. Vše v bílo-modro-červeném provedení.

Za první mluvčí slánského OF byli vybráni Josef Šanda, Jiří Hořejší, Zdeněk Vlasatý, Aleš Masopust a Vladimír Nosek. Marie Farská měla funkci pokladní a Václav Houška propagaci. Ne všichni z prvních členů se navzájem osobně znali, dohromady je svedla touha zapojit se do dění ve městě a nějak reagovat na změny ve společnosti. OF mělo vykonávat funkci organizační a informační.

OF ale bylo od počátku rozpolcené. Vířily v něm různé myšlenkové proudy a nešlo se prostě sjednotit a prezentovat jasné cíle. Problém byl i v tom, že lidé chtějí vše vyřešit pokud možno s čistýma rukama, nezašpinit se, ale to v těchto revolučních dnech nebylo možné. „*Svět přestal být záluďným a stal se krutým*,“ dodává v rozhovoru pan Dvořáček.⁶⁴

I v místním ČKD se hovořilo o dění v Praze a ve Slaném, zaměstnanci mezi sebou vybrali peníze na podporu stávkujících studentů a pan Dvořáček je odvezl studentům ČVUT v Praze. Zúčastnil se i několika demonstrací v Praze. Komunisté ve Slaném, jak vyprávěl podle jedné své zkušenosti, nevěděli, jak reagovat. Jeden jeho známý z KSČ se mu svěřil, že svolali schůzi a čekali na delegaci z Prahy, aby jim řekli, co dělat, nikdo ale nepřišel, tak schůzi večer rozpustili a šli domů spát.

Komunisté navštěvovali v těchto dnech slánské podniky a snažili se přesvědčit zaměstnance, aby podepsali rezoluce, že souhlasí se stávajícím režimem a nechtějí nic měnit. Lidé byli zdrženliví, nepodepisovali, ale také se radši k politickému dění nevyjadřovali. Bylo to velmi ožehavé téma a nikdo nechtěl přijít o zaměstnání. Jinou věcí je pak to, že tito členové strany, kteří se snažili přesvědčovat o správnosti socialistického zřízení, později nadšeně podepisovali prohlášení OF a vyjadřovali podporu demokratickým ideálům.⁶⁵

---

⁶⁴ Rozhovor s Miloslavem Dvořáčkem ze dne 03. 11. 2010.

⁶⁵ Rozhovor s Miloslavem Dvořáčkem ze dne 03. 11. 2010.

V rozhovoru Libor Dobner, slánský režisér a redaktor, vzpomíná, že po událostech 17. listopadu, navštívil jeho pracoviště TJ Zimní stadion Slaný člen KSČ s výzvou k podepsání rezoluce, že zaměstnanci nesouhlasí se změnami a jsou spokojeni se stávajícím společenským a politickým stavem. Nikdo ze zaměstnanců rezoluci nepodepsal. Naopak všech devět zaměstnanců se zúčastnilo generální stávky 29. listopadu a u Okresního domu přihlíželi dění s vlajkou v ruce. „*Spíše než stávka to byla manifestace*,“ říká dnes Libor Dobner.⁶⁶

Tak jako ostatní občané se o novém celospolečenském dění dozvídal od přátel, kteří přiváželi do Slaného informační letáčky z hlavního města. On sám do Prahy v té době nejezdil. Jak dále redaktor Dobner vzpomíná, setkání před gymnáziem bývala zábavná, protože se jich zúčastňovali i představitelé komunistické strany ve Slaném a nenechali si ujít příležitost vyslovit svůj názor o aktuální situaci, která je podle nich nespravedlivě nepřátelská ke komunistům, kteří pro město v minulosti tolik dobrého vykonali. Přiznává, že jako většina obyvatel Slaného volil OF, i když se jejich schůzí nezúčastňoval.

Do místní kanceláře OF přijížděli lidé z pražského OF, a jak vzpomíná Tomáš Richtr, pozdější tajemník MěstNV, nabízeli slánským členům funkce na ministerstvech a dalších úradech v Praze, protože tam probíhala velká výměna úředníků. Nikdo ze Slaného ale za úřednickou práci neodešel.⁶⁷

V úterý 28. listopadu, den předtím, než se mělo hlasovat v parlamentu o změně ústavy, navštívili Josef Šanda a Aleš Masopust jako dvoučlenná delegace OF Městský národní výbor a dožadovali se spojení s poslancem ČNR Jaroslavem Schustrem, který byl zvolený za slánský volební region. Chtěli mu tlumočit výzvu OF reprezentující většinový názor voličů jeho volebního obvodu, kteří si přejí, aby v zítřejším hlasování ve Federálním shromáždění zvedl ruku pro navrhované změny ústavy, tj. vypuštění článků č. 4 o vedoucí úloze Komunistické strany Československa, článku č. 6 o Národní frontě a článku č. 16 o marxismu-leninismu jako státní ideologii.

---

⁶⁶ Rozhovor s Liborem Dobnerem ze dne 09. 08. 2010.

⁶⁷ Richtr, Tomáš: Vzpomínky Tomáše Richtra in *Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků*. 2009, str. 110 – 111.

Před budovou MěstNV se shromáždilo několik občanů a Josef Šanda s Alešem Masopustem jim přečetli prohlášení o tom, co chtějí právě učinit. Za potlesku přítomných lidí a za dohledu vykloněných úřednic z oken vstupovali oba členové OF do budovy úřadu. Chodby úřadu byly prázdné, nikdo se zástupci OF nechtěl mluvit.

Přes úřednici na sekretariátu se dostali k místopředsedovi MěstNV Stanislavu Faltovi. Ten jim zpočátku kontakt na poslance Schustera dát nechtěl, odpovídal, že ho vlastně ani nemají. Nakonec povolil, že mu tedy zkusí zatelefonovat. Předal sluchátko Josefu Šandovi, který poslanci tlumočil požadavek slánských voličů o zítřejším hlasování. Poslanec odpovídal, že ještě neví, jak bude hlasovat, až co mu řekne výbor.⁶⁸ Druhý den v odpoledních hodinách poslanec Schuster odhlasoval navrhované změny v ústavě.

4.1 Aktiv slánské KSČ

Ve středu 29. listopadu se v městském centru Grand konal aktiv komunistů, který byl oficiálně svolán z podnětu Národní fronty ke zhodnocení současné situace. Vstup byl jen pro nositele „červených“ legitimací. Existuje z ní ale zkrácený videozáznam, na kterém je patrné, že si předseda místní KSČ pozorně zapisuje, kdo co říká.

Další videozáznam, který mám k dispozici, zachycuje občany Slaného před budovou Grandu, jak odpovídají na otázku moderátora, jenž se ptá kolemjdoucích na názor k současné politické situaci. Jeden z účastníků aktivu odpovídá na kameru, že i když komunisté určitou pozici ztratili, nic není ztraceno, musí se bojovat. Další z občanů vyjadřuje touhu po dialogu mezi místní KSČ a občanskou iniciativou. Jiný muž podporuje přestavbu systému s lidmi, politiky, kteří jsou ve vedení státu i strany. Objevuje se i názor, že komunistická strana se má otevřít všem občanům, nemá se konat aktiv pouze pro straníky. Nakonec mluvčí OF Jiří Šanda sděluje informaci, že požádal o přístup na aktiv, kde chtěl vystoupit před členy KSČ jako zástupce OF a představit jim program, ale jeho žádost byla zamítnuta.⁶⁹

---

⁶⁸ Masopust, Aleš: Vzpomínání na listopadové dny 1989 in *Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků*. 2009, str. 83-84.

⁶⁹ Videozáznam ze dne 29. 11. 1989.

Sál v Grandu byl plný, Vladimír Němec, předseda Národní fronty a ředitel gymnázia, ve svém příspěvku řekl, že má dostatek informací i např. o tom, že ve městě existují tendence založit stranu zelených, musí se tedy jednat. Názory však nesmí být protistátní, vyzývá obě strany (KSČ a OF), ať zakončí letákové akce ve slánských ulicích a vzájemné osočování.

Během aktivu vystoupí několik členů strany s různými příspěvky, zazní informace, že strana musí být jednotná, načež sálem zazní bouřlivé skandování „ať žije KSČ.“ Další vystoupivší naopak sděluje své obavy o tom, že zásah na Národní třídě byl nepřiměřený a že studenti „budoucnost našeho národa“ nemají být bití. Další účastník si stěžuje na okresní orgány, které jim nedokázaly poskytnout zprávy o dění na Národní třídě a ani informace o situaci poté. Nevěděli proto, jak se mají chovat. A doteď je nikdo z okresu nenavštívil.

Výsledkem aktivu je dle Vratislava Nováka, předsedy MěstNV, nutnost sjednotit všechny komunisty a slušné občany bez rozdílu politické příslušnosti. Je potřeba usednout ke stolu, prostudovat programy občanských sdružení, dohodnout se, jak řešit problémy a řídit město dál v budoucnu. Dále sděluje, že strana studuje program OF a došli k závěru, že OF převzalo i něco z programu KSČ. Novák vyslovuje závěrečnou myšlenku, že se chtějí setkat se zástupci všech slánských občanských iniciativ a dojít ke společnému programovému prohlášení. Poprvé oficiálně tak zazní souhlas s jednáním s opozicí.

Ve čtvrtek 30. listopadu přišli do gymnázia příslušníci SNB a promítali videozáznam ze 17. listopadu z Prahy. Hájili názor, že bezpečnostní složky byly v právu a demonstranti si zásah zasloužili. Většina studentů byla ale proti tomuto názoru. Podle vzpomínek Olgy Judlové, profesorky dějepisu slánského gymnázia, byli studenti včetně učitelů rozděleni do tří skupin, jedna podporovala KSČ, druhá vznikající OF a třetí skupina prostě nevěděla, jaký názor zastávat.⁷⁰

---

⁷⁰ Koryta, David; Matějka, Martin: Sametová revoluce a dění kolem ní na Gymnáziu V. Beneše Třebízského in *Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků*. 2009, str. 47.

Videozáznam z 1. prosince zachycuje rozhovor s Josefem Šandou, mluvčím OF, který sděluje, že slánské OF se těší podpoře již dvou tisíc občanů. Kdo se chce k hnutí přidat, může tak učinit každý den od 15h do 16h v restauraci Zelený strom, kde jsou k dispozici podpisové archy. OF chce podle Josefa Šandy ve městě šířit pravdivé informace, pomáhat s byrokracií, aktivizovat občany a napojit se na centrální OF.⁷¹

V neděli 3. prosince se konalo opět shromáždění před gymnáziem za účasti herečky Barbory Hrzánové a mluvčího OF Josefa Šandy, kteří informovali o nových politických událostech. Předseda vlády Ladislav Adamec představil veřejnosti nově zrekonstruovaný kabinet, vládu 15:5, kde bylo 15 členů KSČ, tři nestraníci, jeden lidovec a jeden socialista. Jedenáct z dvaceti členů kabinetu zasedalo i ve vládě minulé. Vládu podpořila KSČ, lidovci, socialisté i SSM. OF a Veřejnost proti násilí vládu odmítli. Herečka Hrzánová nabádá občany, že je potřeba vydržet, že nastanou další změny, že toto je jen začátek.

4.2 Posádka Slaný - 1. tanková divize Klementa Gottwalda a její úloha v listopadových dnech

V posádce Slaný - Dukelská kasárna sídlilo Velitelství a štáb 1. tankové divize. Tato divize tvořila 16. tankovou divizi (divize B) nesoucí název Divize Klementa Gottwalda. Tanková divize měla v podřízenosti 10 000 až 12 000 vojáků v posádkách v Rakovníku, Žatci, Lounech, Terezíně, Podbořanech a v Postoloprtech. Ke dni 17. listopadu 1989 nebyla přijata žádná bezpečnostní opatření.

Po 17. listopadu političtí pracovníci vysvětlovali situaci vojákům v divizi, zvláště se zaměřili na absolventy VKVŠ (vojenských kateder vysokých škol), protože se obávali, že přes ně se budou demonstrující studenti snažit ovlivňovat dění v armádě. Vojáci slánské posádky zasílají vzniklému OF ve Slaném dopis, ve kterém uvádějí situaci v kasárnách, jaká je informovanost vojáků základní služby ve Slaném.

---

⁷¹ Videozáznam ze dne 01. 12. 1989.

Politici pracovníci zabavují vojákům plakáty a letáky OF a předávají je vojenské kontrarozvědce. Vycházky prakticky neexistují. Praporčíci nesmějí vést otevřený dialog s vojáky základní služby a je jim vyhrožováno odnětím svobody na 2-5 roků ve vojenském nápravném zařízení. Vyšší státní funkcionáři vystupují na veřejnosti a mluví jménem celé armády, což praporčíci a vojáci základní služby v dopise adresovanému slánskému OF zásadně odmítají, „*jenže proti tomu nemůžeme nic dělat, neboť jsme bráni od důstojníků jako stroje.*“⁷² V závěru dopisu vyjadřují vojáci podporu požadavkům studentů a Občanského fóra.

Ve dnech 20. až 24. listopadu, v rámci 1. tankové divize, probíhá plánované velitelsko-metodické shromáždění pro velitele všech útvarů divize a v úterý 21. listopadu velení divize informovalo velení útvarů o situaci ve státě. V úterý 28. listopadu byl ráno v 8 hodin v rámci vojenského útvaru proveden rozbor celé situace. Pak však velitel divize odvolal z jednání pět velitelů útvarů a projednával s nimi akci „zásah,“ připravenou pro případ obrany státu proti vnitřnímu nepříteli. Dne 30. listopadu večer se u velitele 1. tankové divize Zdeňka Zbytky schází deset důstojníků divize a vyslovují podporu ministru národní obrany Milánovi Václavíkovi.

Dne 1. prosince 1989 na XI. sjezdu rolníků, přednesl velitel 1. tankové divize pplk. Zdeněk Zbytek projev naplněný slovy o oddanosti k socialismu. Jeho delegace přijela neplánovaně, aby novému generálnímu tajemníkovi strany Karlu Urbánkovi a předsedovi vlády Ladislavu Adamcovi tlumočili své názory, že Československá lidová armáda je jednotná i přes složitou vnitropolitickou situaci a plně respektuje ústavu a zákony ČSR, jiné informace jsou provokace, mající za cíl zdiskreditovat dělníky. Dále Zbytek hovoří o plné podpoře ministra obrany Václavíka.⁷³

Z projevu lze vycítit absolutní podporu socialismu, tedy bránit se proti jakýmkoli nepatřičnostem a vybočením ze standardu. Podle dnešní Zbytkovy interpretace se však jednalo o příslib vojenské pomoci na družstevních lánech.

---

⁷² Farská, Marie: Vzpomínky na dojmy ze sametové revoluce ve Slaném in *Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků*. 2009, str. 67.

⁷³ Video: *Jak chtěl Zemanův přítel vyslat tanky na Prahu*. Aktuálně.cz. Dostupné z <http://aktualne.centrum.cz/domaci/kauzy/clanek.phtml?id=637766> (ověřeno ke dni 31.1.2011).

Zdeněk Zbytek byl velitelem tankové divize ve Slaném od října 1989 do září 1990. V souvislosti s listopadovými dny ve Slaném se často debatovalo o této posádce. Nikdo nevěděl, v jakém stavu pohotovosti se nachází a zda může případně ovlivnit dění ve městě. Zbytek patřil k nejtvrdějším zastáncům politiky komunistické strany. V květnu 1990 byl rozkazem prezidenta republiky povýšen na plukovníka. Poté byl převelen na operační správu Ministerstva obrany, odkud byl v roce 1991 propuštěn do zálohy. V současné době se věnuje podnikatelským aktivitám a je manažerem Strany práv a občanů Miloše Zemana.

4.3 Prohlášení Občanského fóra

V úterý 5. prosince se v divadle ve Slaném tísnilo asi 850 lidí. Proběhl zde tříhodinový dialog občanů s představiteli města, který pořádalo Občanské fórum, a moderoval herec Otakar Brousek ml. Vystoupili zde s příspěvkem zástupci OF z různých obcí (Vraný, Zlonice), katolický kněz ze Smečna, mluvčí skupiny Romů, velitel tankového útvaru podplukovník Valtr, herečka Barbora Hrzánová či slánský rodák, režisér, Karel Smyczek. Ti všichni se chtěli podělit o zážitky z posledních dní. Na setkání byli přizváni i právníci, aby osvětlili nově vzniklou situaci z pohledu zákonnosti.

Všichni přítomní občané schválili dokument Prohlášení Občanského fóra: „*My, účastníci dialogu pořádaného Občanským fórem v divadle ve Slaném*

- 1) Nesouhlasíme se složením nové federální vlády. Provedené změny ve vládě nepovažujeme za dostačující a adekvátní současné situaci ve společnosti, ani potřebám dalšího rozvoje naší společnosti. Plně se stavíme za Stanovisko a Prohlášení Koordinačního centra Občanského fóra a výboru pro Veřejnost proti násilí v této věci.*
- 2) Žádáme odstoupení prezidenta republiky Gustava Husáka, spoluodpovědného za dvacetiletý normalizační proces a devastaci společenského i hospodářského života naší vlasti po invazi spojeneckých vojsk v r. 1968.*

- 3) *Stavíme se za okamžité vydávání nezávislého tisku – Lidových novin. Požadujeme, aby krajský a okresní tisk, řízený KSČ, okamžitě přešel pod řízení územních orgánů Národní fronty a byl zpřístupněn i Občanskému fóru.*
- 4) *Na podporu těchto našich požadavků a požadavků koordináčního centra Občanského fóra jsme na svých pracovištích připraveni vstoupit dne 11. prosince do generální stávk, pokud bude vyhlášena“.*⁷⁴

Slánské OF na tomto setkání představilo i své oficiální mluvčí: Jindřicha Břízu, Miloše Drvotu, Miloslava Dvořáčka, Luboše Leopolda, Aleše Masopusta, Stanislava Majera a Olgu Marčíčovou. Mezi původní zakládající členy patřili již jen tři osoby: Miloslav Dvořáček, Aleš Masopust a Stanislav Majer. Ostatní tři mluvčí se k OF přidali na přelomu listopadu a prosince. Výraznou postavou OF se od této doby stává Lubomír Leopold, dvaatřicetiletý technik.

Dalším prohlášením Kruhu Občanského fóra ve Slaném bylo, že OF ve Slaném podporuje požadavky „Co chceme“ a Programové zásady Občanského fóra. A dále, že se OF zcela distancuje od jakýchkoliv prohlášení a pamfletů tzv. „Občanského fóra,“ které vyhrožují nebo špiní skutečnou demokratickou myšlenku a nejsou podepsány alespoň třemi mluvčími Občanského fóra ve Slaném.⁷⁵

Občanské fórum ve Slaném chtělo zajistit demokratické volby s účastí všech politických stran a pomáhat spoluobčanům v každodenním životě. Ve volbách pak chtějí prosadit odborníky, kteří ve městě zajistí ty nejlepší podmínky pro všechny obyvatele. Cílem bylo odstranit zbytečnou administrativu ve styku s orgány lidové moci a být skutečnou občanskou kontrolou ve všech otázkách života města. Od tohoto vystoupení má již OF jasně stanovený cíl.⁷⁶

---

⁷⁴ Viz příloha č. 5.

⁷⁵ Viz příloha č. 6.

⁷⁶ Šanda, Josef: *Scribitur Ad Narrandum Non Ad Probandum* in Slánská radnice, č. 10, 2005, str. 10-11.

V dokumentu Občanského fóra *Co jsme* (vnitřní organizace) z 8. prosince 1989 se k lokálním občanským fórům vázaly následující informace. Místní OF lze vytvořit kdekoliv na základě územní, pracovní nebo zájmové příslušnosti občanů, ne institucemi. Doporučuje se vyjádřit příslušnost k OF podpisem zakládající listiny místní organizace OF, dále se doporučuje ustavit neformální koordinační skupinu, na kterou se mohou občané obracet a zvolit jejího představitele. Koordinační centrum OF v Praze, krajská a okresní centra OF a místní OF tvoří jednotu spojenou aktivním občanským postojem jejich členů. Koordinační centrum OF není centrem příkazovacím, jeho úlohou je shromažďovat informace z místních OF a zprostředkovat je. Místní OF vykonávají činnost v místním rámci zcela samostatně.⁷⁷

Místní OF mají vést široké demokratické diskuse, ve kterých se objevují různé názory, jež jsou podkladem demokratického pluralitního politického systému. Dále mají za úkol řešit místní problémy a snažit se přispět ke změně byrokratického aparátu v demokratický. Pro podporu svých požadavků je možnost konat stávkové, demonstrační a jiné akce. Po změně ústavy je třeba důsledně prosazovat změny a kontrolovat činnost zvolených poslanců.⁷⁸

Členové slánského OF se zúčastňovali zasedání OF v podnicích, OF kladenského okresu a zasedání OF v Praze. Informace byly formou plakátků vyvěšovány na příslušných nástěnkách ve městě, prohlášení byla zveřejňována v místním Slánském kulturním zpravodaji: *„Vyzýváme všechny občany ke zvýšené aktivitě, ke zbavení se pasivního jednání, k osobní statečnosti. Jen tak lze založit demokratické základy i v našem městě. Občanské fórum si společně s vámi přeje „Lepší Slaný.“*⁷⁹

Lidé se na OF obraceli s různými problémy a čekali, že je vyřeší. *„Lidé si nás pletli s linkou důvěry v tom lepším případě, v tom krajním s inkvizicí. Potkávali nás ve městě a stěžovali si na to či ono, vyprávěli nám svoje životní příběhy a očekávali od nás pomoc, zjednání nápravy, satisfakci, pomstu...“*⁸⁰

---

⁷⁷ Suk, Jiří: *Občanské fórum: listopad – prosinec 1989. 2. díl – dokumenty*. 1998, str. 159.

⁷⁸ Tamtéž, str. 160.

⁷⁹ *Slánský kulturní zpravodaj*, leden 1990, str. 2.

⁸⁰ Masopust, Aleš: Vzpomínání na listopadové dny 1989 in *Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků*. 2009, str. 83.

Na Dole Slaný také vzniklo OF, k němuž se k překvapení ostatních přidal i tehdejší ředitel Jaroslav Klepiš. Členové se zúčastnili shromáždění ve městě i stávky. Tomáš Richtr jako zástupce OF na dole docházel na Hlaváčkovo náměstí, kde v té době OF už mělo svoji stálou kancelář.

Dne 17. prosince vzniklo OF na půdě gymnázia ve Slaném, z osmnáctičlenného učitelského sboru se k OF přidaly dva z nich: profesorka Olga Judlová a profesor Jiří Hořejší. Třetím členem byl František Hofman, profesor hudební výchovy, který byl v té době již v důchodu.

Slánské OF se zapojilo do Národní fronty jako občanská iniciativa, která zajišťuje stávkové hnutí, vyslovuje se k důvěře k poslancům, aktivizuje občany v politickém působení, prosazuje rovnost všech politických stran a jejich zastoupení v Národní frontě a v orgánech Městského národního výboru.

4.4 První změny v radě a zastupitelstvu města

Dne 6. prosince se uskutečnilo plenární zasedání Městského výboru Národní fronty (MV NF), jednalo se mezi OF, nově vzniklou Stranou zelených a složkami NF. Strana zelených byla přijata také za složku nově chápané NF. Pomocí veřejných diskusních shromáždění tzv. „zelené večery“ chtějí členové strany přispět k lepší informovanosti a k zlepšování současného stavu životního prostředí ve Slaném (první zelený večer proběhl 15. března 1990 v sále Klubu Mládeže Na poště, tématem byl celkový zdravotní stav obyvatelstva Kladenska a konkrétní možnosti jeho zlepšení). Strana si klade za cíl politickými prostředky hájit zájmy té části obyvatelstva, která preferuje zdraví a nezávadné životní prostředí.

Předseda NF Vladimír Němec informoval o vztazích jednotlivých organizací NF a zdůraznil, že Městský výbor KSČ se v MV NF nikdy direktně neprosazoval.

Mluvčí OF Josef Šanda vyslovil nedůvěru předsedovi Městského výboru KSČ Vratislavu Novákovi, který dle jeho názoru nedostatečně hájil zájmy občanů v současné situaci. Novák se ohradil a nabídl svoji funkci k dispozici, pokud si tak bude přát většina členů KSČ a většina občanů Slaného.

V této době bylo ze 13 členů rady 10 komunistů. Předseda Městského národního výboru Miloslav Rokos oznámil, že v rámci přičlenění další obce Dolín je možné radu Městského národního výboru rozšířit o 4 další členy a vyzval zástupce OF, aby podali návrhy.

Dne 12. prosince se konalo další plenární zasedání Městského výboru Národní fronty a její předseda Vladimír Němec odstoupil z funkce. Zvolilo se pětičlenné kolegium, které má za úkol scházet se pravidelně každý týden a bude se podílet na přípravách pro nadcházející volby. Členy tohoto kolegia byli: Vladimír Němec (KSČ), Miloš Farský (ČSL), Pravoslav Vébr (ČSSD), Aleš Masopust (OF) a posléze ještě Josef Hausner (SZ). OF navrhlo demisi rady MěstNV a určilo mezní termín 20. prosince 1989, do kdy se mají podat návrhy na nové složení rady.

Na jednom ze setkání pořádaných OF se potkali Josef Šanda a Václav Mikulecký, který v té době pracoval na pozici hlavního agronoma JZD Vraný. Oba se znali z dřívější doby a začali spolu hned jednat a domluví se na spolupráci. Václav Mikulecký později zasedal v okresním OF za slánskou oblast, účastnil se sjezdu, kde se řešila otázka složení plenárního zasedání okresního národního výboru. Byl to „kulatý stůl,“ ve složení zástupců OF a zástupců okresního národního výboru. Okresní národní výbor KSČ s OF oficiálně nejednal. Toto jednání se týkalo odvolání zástupců ve Federálním shromáždění a v České národní radě, tzv. kooptace. Většina kontaktů na malém městě jsou tak dílem náhodných známostí.

Slánský kulturní zpravodaj a jeho prosincové číslo z roku 1989 přináší na první straně ohlédnutí za končícím rokem z pera Vratislava Nováka, předsedy Městského výboru KSČ, Vladimíra Němce, předsedy Městského výboru Národní fronty a Miloslava Rokose, předsedy Městského národního výboru Slaný. Městské stranické a státní orgány zhodnotily rozvoj města na společných schůzích kladně, došlo k dílčím úspěchům jako je dokončení tělocvičny BIOS, uvedení plovárny do provozu a plánované otevření dětského zdravotnického střediska v roce 1990. Nenalezneme tu žádnou zmínku o svolaném prosincovém komunistickém aktivu a napjatých vztazích ve Slaném.

Obsah prosincového čísla dále hodnotí 23. ročník Slánských jazzových dní, zve na Ples pracujících, který se má konat v lednu následujícího roku a událostech reagujících na zásah na Národní třídě či o generální stávce mlčí. Přináší rozhovor s místopředsedou Městského národního výboru Stanislavem Faltou, který hovoří o tom, že „*v deváté pětiletce chce občanům předat, pod vedením stranického orgánu, nové nákupní středisko...*“⁸¹ Chybí jakákoli reakce na listopadové události jak v Praze, tak ve Slaném.

V předvánočním čase dne 22. prosince se konaly aktivity předsedů základních organizací strany k závěrům mimořádného sjezdu KSČ v Kladně a ve Slaném. Hovořili zde o změnách v činnosti okresní organizace, o snížení počtu osob v řídicím aparátu a o chystaném plenárním zasedání OV KSČ dne 11. ledna 1990, kde se budou zabývat přípravou okresní konference.

Důležitou postavou, která se do OF přidala na přelomu roku, byl Ivo Rubík, jednatřicetiletý pracovník Ústavu tropické medicíny. Do slánského OF se přidal na popud svého přítele Lubomíra Leopolda. Nabídl různé osobní kontakty, návrh na konání tzv. Slánských rozhovorů a výuky angličtiny pro slánské občany. Jeho návrh členové přijali a Rubík začal ihned pracovat na realizaci těchto projektů. Neměl ale k dispozici vůz. Pomoc mu nabídl Štefan Gorol⁸² z ROI, který docházel také na schůze OF, nabídl svoji Škodovku a zapojil se též do přípravy. Díky Rubíkově iniciativě do Slaného v první polovině roku 1990 zavítali lidé, jako byl Ivan Medek, pozdější kancléř prezidenta republiky či JUDr. František Škarvan, osobní tajemník prezidentů Edvarda Beneše a Emila Háchy, budoucí premiér ČR JUDr. Petr Pithart či generálporučík Ing. František Fajtl, český stíhací pilot v řadách RAF.⁸³

---

⁸¹ *Slánský kulturní zpravodaj*, prosinec 1989, str. 2.

⁸² Štefan Gorol zemřel na konci 90. let při dopravní nehodě.

⁸³ Tradice Slánských rozhovorů pokračuje až do dnešní doby.

5. 1990 ROK PLNÝ ZMĚN

Lednové číslo Slánského kulturního zpravodaje již informuje o prohlášení OF a jeho krocích.⁸⁴ Dále píše, že přípravný výbor ČSSD oznamuje zahájení činnosti a dne 27. ledna 1990 dochází ve Slaném k obnovení Junáka.

Dne 8. ledna 1990 se uskutečnil v restauraci Sportka druhý dialog k otázkám voleb a ekologie. Občané mohli klást dotazy zástupcům pražského OF ohledně přípravy červnových voleb. Dalším neméně důležitým tématem bylo složení rady Městského národního výboru, přejmenování ulic a čistota města. Další setkání bylo naplánováno na 30. ledna v hotelu Grand s tématy věnované zdravotnictví a sociální pomoci.

V lednu 1990 nadšení opadá, manifestace skončily a někteří členové OF se vracejí k běžnému životu. Zapojení do dění v listopadu a prosinci 1989 chápali jako dobu přechodnou, výjimečnou. Na straně druhé, se profilují lidé, kteří mají zájem setrvat v politickém životě, chtějí svoji činnost profesionalizovat. To bylo v příkrém protikladu s původní myšlenkou OF jako širokého hnutí nepolitického charakteru. Řada členů tak na začátku roku 1990 opouští OF, protože OF jakožto politické hnutí nebudou podporovat.

15. leden 1990 byl považován za konec přechodového období, členové OF zdůrazňovali již v počátku časovou omezenost svého angažmá v tomto hnutí. Celé slánské vedené OF se vzdalo svých pozic a do čela se postavil Lubomír Leopold, jeden z prvních mluvčích OF ve Slaném. Hlavním úkolem a činností OF byla příprava na volby.

Vůdčí zakladatel hnutí Josef Šanda se brzy z veřejného života stáhl, o další zapojení v OF nejevil zájem. Jedním z důvodů byli i lidé z OF, kteří se k němu přidali později a vyčítali Josefovi Šandovi jeho již bývalé členství v KSČ. Josef Šanda pracoval čtyři roky (2001 – 2004) jako vedoucí majetko-správního odboru na slánském městském úřadě, po odchodu do důchodu v roce 2004 pracoval tři roky jako vedoucí tělocvičny Bios. Tragicky zahynul v Itálii při výstupu v horách.

---

⁸⁴ Viz příloha č. 7.

Vladimír Nosek, v jehož bytě došlo k založení OF, zakládá ještě před koncem roku 1989 s Jindřichem Břízou ČSSD, přihlásilo se k nim 40 občanů.⁸⁵ Členem sociální demokracie je dodnes. V letech 1998 – 2001 byl zastupitelem města.

Marie Farská jako členka ČSS spolupracovala s OF ještě v doplňovacích volbách do zastupitelstva MěstNV, kam byla i zvolena. Poté spolupráci ukončila, protože nadále zůstávala členkou ČSS. Odešli i první mluvčí Jiří Hořejší a Aleš Masopust. Oba se věnovali své kariéře a do politického dění už nezasáhli. Miloslav Dvořáček působil v OF do voleb v červnu 1990, jak sám říká, neměl žádné politické ambice, ale snažil se přispět svým dílem, svými poznatky k fungování OF. Nyní soukromě podniká. Václav Houška v OF setrval až do podzimu 1990. V následujícím roce se stává členem ODS, které je věrný dodnes.

Dne 17. ledna 1990 se uskutečnilo mimořádné plenární zasedání Městského národního výboru Slaný. Po jednání s OF a politickými stranami byla navržena rekonstrukce rady. Rada MěstNV byla rozšířena na 14 členů po připojení obce Dolín, 6 členů rady bylo v KSČ. Z předchozí rady zůstali: Miloslav Rokos, Stanislav Falta, Eva Spěváková, Marta Korbelová, Oldřich Novák, Antonín Nepovolný a Václav Roháč. Československá strana socialistická nominovala svého kandidáta Františka Kváše, z OF vzešlo 5 nových členů: Miroslav Hampl, Anna Lelková, Lubomír Leopold, Jiří Kubr a Pavel Skolil. Integrovanou obec Dolín zastupoval v radě Václav Lopata.

V lednu 1990 se udály změny i na Okresním výboru KSČ. Byl zvolen nový tajemník OV KSČ Kladno sedmačtyřicetiletý Václav Končel. Ten poté zveřejnil informace, že z 61 pracovníků OV 23 ukončilo pracovní poměr a 4 mají podanou žádost. Dále OV zřídil pro řízení stranické práce v okrese celkem 7 politických obvodů: Kladno – město, Kladno – venkov, Stochov, Slaný, Unhošť, Velvary a Zlonice.⁸⁶

---

⁸⁵ Nosek, Vladimír: *Revoluční dny roku 1989 in Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků*. 2009, str. 109.

⁸⁶ *Kladenská záře* č. 2, 10. 1. 1990, str. 5.

V lednu a únoru se konala jednání koordinačního výboru – kolegia Městského výboru NF Slaný. Za NF se účastnil Vladimír Němec jako koordinátor. Dále jednatelka Městského výboru NF Julie Rafajová a tajemnice MěstNV Eva Spěváková. Každá politická strana měla své zastoupení (KSČ, ČSL, ČSS, ČSSD) a hnutí OF zastupoval Aleš Masopust. Na setkání se řešily požadavky jednotlivých politických stran. Hlavním tématem bylo doplnění poslanců i řad z ČSS, ČSSD a ČSL. Diskutovalo se o nové roli NF, v níž chtějí politické strany prosazovat svou politiku samostatně dle svého volebního programu. Budou se konat jednání u kulatého stolu, která budou sloužit k výměně informací a k přípravě společných akcí, jinak jsou strany samostatnou složkou NF.

Druhé plenární zasedání Městského národního výboru Slaný se konalo 21. března 1990. Volili se noví poslanci. Odvoláno bylo 14 poslanců KSČ, 12 poslanců KSČ podalo rezignaci a dalších 9 poslanců z nekomunistických stran bylo také kolegiem dosavadní Národní fronty odvoláno z funkce. Z 35 navrhovaných kandidátů, na nichž se dohodly strany a hnutí, jich 34 dostalo potřebný počet hlasů, jeden neprošel. Předsedou Městského národního výboru byl zvolen sedmašedesátiletý Pravoslav Vébr, místopředsedou pak dosavadní předseda Miloslav Rokos. Rokos z KSČ zůstal na radnici, aby byl nápomocen Vébrovi co a jak, protože byla potřeba určitých znalostí k fungování úřadu.

Tajemnici a členku Rady Městského národního výboru Evu Spěvákovou z KSČ se napoprvé nepodařilo odvolat, chyběl potřebný počet hlasů, o týden později se plenární zasedání opakovalo a Spěvákovou odvolali. Spěváková byla vcelku oblíbenou osobou, ale dohoda zněla, že musí nastat výměna. Novým tajemníkem byl zvolen o jeden hlas pětadvacetiletý Tomáš Richtr, úředník na Dole Slaný. Došlo k další obměně rady, zůstali v ní už jen 4 zástupci KSČ a 10 z ostatních politických stran či bezpartijní. Jejimi novými členy se stali Miloslav Čapek (ČSS) a Ladislav Peška (KSČ).

Dne 21. dubna 1990 se konala městská konference KSČ ve Slaném. V příspěvcích zaznělo, že komunisté mají zájem překonávat nedůvěru a spolupracovat na základní rovnosti se všemi stranami a hnutími při udržení životní úrovně lidí a jejich sociálních jistot a při zlepšování životních podmínek ve městě. Mluvílo se o nutnosti oprostit se chyb minulosti a získat si důvěru občanů.

Většina diskusních příspěvků se věnovala činnosti komunistické strany v předvolební kampani. V diskusi vystoupil také zástupce OF Lubomír Leopold. V tajných volbách bylo zvoleno plénum Městského výboru KSČ a Krajské revizní komise Slaný. Předsedou Městského výboru se stal Zdeněk Levý:⁸⁷ „*J sme pro Československo suverénny, demokratické, humanistické a socialistické, o jehož dnešku a zítřku nebude rozhodovat nikdo jiný, než jeho svobodný lid.*“⁸⁸

Na začátku března 1990 okresní Koordinační centrum Občanských fór uspořádalo sněm OF celého Kladenska. Týkalo se to OF ze závodů, měst i vesnic okresu Kladna. Organizační komisi Koordinačního centra OF okresu Kladno vedl Karel Rys: „*Koordinační výbor OF je proti skandalizování lidí.*“⁸⁹ Upozornil tak na nešvar doby, kdy se lidé chtěli mstít za křivdy na nich páchané, vzájemně na sebe vytahovali činy minulé a stávali se nekompromisními soudci lidských životů.

Ve svém projevu Karel Rys vytyčil několik důležitých bodů, na které se mají jednotlivá OF zaměřit, aby jejich činnost měla smysl a řád. Na závodech se tak měly provést demokratické volby a „*nalézt vlastní tváře odborů.*“⁹⁰ Obnovit a očistit řídicí aparát v úzké součinnosti s vedením a odbory. Obměnit rady pracujících. Po splnění těchto úkolů skončí činnost OF na závodech a přejde se na stávkovou pohotovost. V obcích se má obnovit činnost městského národního výboru, aby v radách i plénech došlo kooptací nových poslanců k většímu zastoupení občanů nestraníků, členů OF a jiných politických stran.

---

⁸⁷ Dnes předseda Ústřední rozhodčí komise KSČM a starosta obce Drnek s pověřeným obecním úřadem Slaný.

⁸⁸ *Slánský kulturní zpravodaj*, květen 1990, str. 5.

⁸⁹ *Kladenská záře*, příloha ANO!, č. 10, 7. 3. 1990, str. 3.

⁹⁰ Tamtéž.

Přípravy k volbám se mají vést tak, aby v nich našly svoje zastoupení nově vzniklé a vznikající strany. Volební programy OF se mají zaměřit na reálně uskutečnitelné cíle a zlepšení správy obcí a měst, řešení ekologických a zásobovacích problémů. Navržení kandidáti OF musejí odpovídat morálním a odborným požadavkům. Program OF se tak především dotýkal návratu Československa z hlediska ekonomického, kulturního a politického do Evropy. V programu zaznělo, že regionální politika vyžaduje širokou samosprávu obcí včetně jejich ekonomické samostatnosti.

V polovině března 1990 se konal druhý sněm OF Kladenského okresu. Hlavním bodem setkání byly červnové volby a vybírání vhodných kandidátů. Téma voleb bylo zásadní i pro další dva sněmy OF uskutečněné v dubnu a květnu téhož roku.

6. PARLAMENTNÍ VOLBY ČERVEN 1990

Předvolební kampaň OF ve Slaném probíhala bez politických a hlavně organizačních zkušeností. Chyběly finanční prostředky, jednotlivé plakáty se ručně malovaly a lidé, kteří měli k dispozici vůz, je zcela dobrovolně rozváželi po okolí. Ve městě se konala setkání OF s občany. Jedno setkání proběhlo před budovou Vlastivědného muzea na náměstí, kde se na chodníku postavil provizorní stánek a na okolní stromy se zavěsil veliký plakát „OF Občanské fórum.“ Lidé diskutovali a informovali se o jednotlivých kandidátech. Členové OF lidem převážně vysvětlovali, co OF vlastně je a co znamená demokracie.⁹¹

V rámci předvolební kampaně si místní OF vzalo pod záštitu konání dětského dne a Dividýlko (konkrétně Jaroslav Hložek, Stanislav Berkovec) a Stanislav Kučera, ředitel Dětského domu pionýrů, se podíleli na organizaci. Po městě jezdil alegorický vůz s herci Dividýlka zvoucí na divadelní představení Gogolovy hry Revizor. Hra se posléze konala v atriu muzea a opět tak bylo konáno na podporu OF. Po městě a okolních vesnicích byly vylepovány plakáty s nápisy „Strany jsou pro straníky, Občanské fórum je pro všechny“ či „S námi do Evropy Občanské fórum.“⁹² Veškerá veřejná setkání i proslovy probíhaly jaksi neformálně, v uvolněné atmosféře, ve znamení doznívající euforie. OF se prezentovalo jako široké hnutí, které jediné zaručí změnu ve společnosti, ve státě. Volební program OF „Přijmout odpovědnost za vlastní budoucnost“ tak oslovoval všechny občany, kteří si už nepřáli žít v komunistickém režimu.

Tyto první svobodné volby po čtyřiačtyřiceti letech znamenaly nejen pro občany Slaného jakousi pomyslnou tečku za předchozím obdobím. Symbolizovaly konec jedné etapy a slibovaly začátek nové demokratické. Touha a víra v nový lepší zítřek byla v protikladu k rozčarování a pohoršení nad věcmi, které najednou vyplouvaly na povrch. Ať už to byla překvapivě objevená pravda o příslušnosti někoho v lidových milicích, soused, který spolupracoval s StB nebo člen KSČ, nyní již bývalý, horlivě agitující za demokratickou společnost.⁹³

---

⁹¹ Viz příloha č. 8.

⁹² Viz příloha č. 9 a č. 10.

⁹³ Viz příloha č. 11.

V květnu přijel z pražského OF Valtr Komárek. Navštívil slánskou vojenskou posádku, kde stále ještě působil plk. Zdeněk Zbytek. Před svědky a na nátlak Valtra Komárka slíbil plukovník Zbytek na nadcházející volby uvolňovat vojáky základní služby.

Velký mítink byl plánován na 23. května, kdy přijeli do Slaného někteří z kandidátů OF za Středočeský kraj: Miloš Zeman, Pavel Šebek, Miroslav Richter, Ladislav Pivoňský, primář Bedřich Nejedlý. S nimi dorazila i herečka Libuše Švormová. Na půl šestou byl plánován projev Miloše Zemana, jedničky na kandidátce OF do Sněmovny národů Federálního shromáždění. Uvést ho měl mluvčí OF Lubomír Leopold. Ten však hodinu před začátkem projevu volal, že si zlomil nohu. Učinilo se rychlé rozhodnutí a Zemana měl uvést jiný člen OF Ivo Rubík. Na základě této zkušenosti se o několik dní později stal mluvčím OF. Zemanovu projevu z balkonu slánské radnice, jehož zábradlí zahaloval velký plakát s nápisem Občanské fórum, přihlíželo několik stovek občanů.

Po tomto mítinku následovalo další předvolební setkání s občany v městském divadle. Ve večerních hodinách z jeviště promlouval k přítomným Michael Kocáb s příspěvkem nazvaným O aktuálních problémech. V červnu pár dní před volbami navštívil Slaný v rámci předvolební kampaně ještě Petr Pithart. Beseda s ním se opět konala v městském divadle.

Zdeněk Levý, nový předseda Městského výboru KSČ, v předvolební kampani seznámil voliče se změnami, které proběhly ve straně. Nedůvěra, kterou ke straně část obyvatel pociťuje, je z jeho pohledu neradostná ale pochopitelná. Tato nedůvěra pramení z chyb a omylů, kterých se KSČ v uplynulých letech dopustila.

Řady KSČ opustila téměř polovina jejich členů. Podle předsedy Levého jsou mezi nimi i ti, „kteří využívali svého postavení a funkcí k ukájení vlastních mocenských ambicí, ti, jež svoji neodbornost a neschopnost maskovali halasným proklamováním socialistických hesel.“⁹⁴ Dále informuje, že téměř na všech vedoucích funkcích jsou úplně noví lidé. Slánská KSČ chce zastupovat všechny pracující lid ve všech jeho oprávněných požadavcích a zájmech.⁹⁵ V jejich programu zazní, že je třeba převzít vše pozitivní, co se v minulosti osvědčilo a nahradit oblasti, kde socialistický model selhal. Strana je tedy pro zavedení tržního hospodářství na principech rovnosti všech tří základních typů vlastnictví - státního, družstevního a soukromého. Zároveň zdůrazňují, že jsou proti unáhlenému rušení zemědělské velkovýroby, i proti nekontrolovatelnému rozprodávání majetku státu do zahraničních rukou.⁹⁶

Československá strana socialistická se vůči prohlášení Levého ostře ohradila prostřednictvím Miloslava Čapka. V reakci na volební program KSČ napsal dvašedesátiletý Čapek článek „Z vlka se beránek nestane,“ uveřejněný ve Slánském kulturním zpravodaji. V textu voliče upozorňuje, že socialismus ČSS není totožný se socialismem KSČ. Dále poukazuje na to, že pana Levého několikrát žádal o dialog, ve kterém každá strana řekne, co se jí na té druhé nelíbí. Pan Levý s dialogem souhlasil, ale tím to zároveň skončilo. K informaci KSČ, že vyloučila několik desítek představitelů dřívější moci, dodává, že to byl pouze akt nutnosti. To špatné, co v politice KSČ bylo, nedělalo pouze vedení, ale i průměrní funkcionáři v místech svého bydliště.⁹⁷

Miloslav Čapek byl horentní odpůrce KSČ, v roce 1948 se dostal do protikomunistického odboje a v letech 1950 – 1962 si odpykával trest za protistátní činnost v Jáchymově a Leopoldově. Později se stal kurýrem exilové zpravodajské služby generála Moravce, která operovala v rámci americké CIA. Za jeho odbojovou činnost mu bylo v červnu 2005 uděleno vyznamenání ze strany americké vlády.

---

⁹⁴ Slánský kulturní zpravodaj, duben 1990, str. 4.

⁹⁵ Viz příloha č. 12.

⁹⁶ Slánský kulturní zpravodaj, duben 1990, str. 5.

⁹⁷ Čapek, Miloslav: *Z vlka se beránek nestane* in Slánský kulturní zpravodaj, květen 1990, str. 3.

Z osmi slánských kandidátů se v parlamentních volbách neprosadil nikdo. Komunistická strana navrhovala Evu Spěvákovou, bývalou tajemnici Městského národního výboru Slaný. Byla schválena jako kandidátka na poslankyni do Sněmovny lidu Federálního shromáždění. Osmáctýřicetiletá ekonomka Spěváková v červnových volbách skončila se ziskem 17,63 % hlasů na 7. místě.⁹⁸ Za poslance do České národní rady byl navržen Josef Pošmourný. Tento čtyřiapadesátiletý kandidát KSČ získal ve volbách 11,38 % hlasů a skončil také na 7. místě bez mandátu.⁹⁹ Oba dva neúspěšní kandidáti se ale podíleli na tvorbě místní politiky jako členové zastupitelstva města Slaného. Josef Pošmourný kandidoval ve všech komunálních volbách od roku 1994 a v letech 1994 – 1998, 1998 – 2002, 2002 – 2006 byl členem zastupitelstva. Eva Spěváková získala mandát v roce 2002, ale po dvou letech odstoupila z funkce ze zdravotních důvodů.

Československá socialistická strana poslala do volebního klání jednoho ze zakládajících členů OF, divadelního rekvizitáře, Miloše Farského. Kandidát do Sněmovny národů Federálního shromáždění se umístil na 12. místě s 6 % hlasů.¹⁰⁰

Kandidát sociální demokracie do Sněmovny národů, učitel, Rostislav Fořt obdržel 21,41 % a patřilo mu 7. místo.¹⁰¹ Další kandidát sociální demokracie do Sněmovny lidu, vedoucí personálního oddělení, František Holan získal 7,6 % hlasů, za což mu náleželo 14. místo.¹⁰² Ing. Josef Hausner, čtyřiačtyřicetiletý učitel, aspiroval na místo v České národní radě, jeho výsledek činil 12,53 % hlasů, tedy 8. místo.¹⁰³

---

⁹⁸ Volby do Sněmovny lidu Federálního shromáždění konané ve dnech 8. - 9. 6. 1990 na území České republiky. Volby.cz. Dostupné z

<http://www.volby.cz/pls/sl1990/u321?xpl=0&xtr=1&xvstrana=10&xkraj=32> (ověřeno ke dni 31.1.2011).

⁹⁹ Volby do České národní rady konané ve dnech 8. - 9. 6. 1990. Volby.cz. Dostupné z

<http://www.volby.cz/pls/cnr1990/u321?xpl=0&xtr=1&xvstrana=10&xkraj=32> (ověřeno ke dni 31.1.2011).

¹⁰⁰ Volby do Sněmovny národů Federálního shromáždění konané ve dnech 8. - 9. 6. 1990 na území České republiky. Volby.cz. Dostupné z

<http://www.volby.cz/pls/sn1990/u321?xpl=0&xtr=1&xvstrana=03&xkraj=32> (ověřeno ke dni 31.1.2011).

¹⁰¹ Volby do Sněmovny lidu Federálního shromáždění konané ve dnech 8. - 9. 6. 1990 na území České republiky. Volby.cz. Dostupné z

<http://www.volby.cz/pls/sl1990/u321?xpl=0&xtr=1&xvstrana=21&xkraj=32> (ověřeno ke dni 31.1.2011).

¹⁰² Volby do Sněmovny lidu Federálního shromáždění konané ve dnech 8. - 9. 6. 1990 na území České republiky. Volby.cz. Dostupné z <http://www.volby.cz/pls/sl1990/u321?xpl=0&xtr=1&xvstrana=21&xkraj=32> (ověřeno ke dni 31.1.2011).

¹⁰³ Volby do České národní rady konané ve dnech 8. - 9. 6. 1990. Volby.cz. Dostupné z

<http://www.volby.cz/pls/cnr1990/u321?xpl=0&xtr=1&xvstrana=21&xkraj=32> (ověřeno ke dni 31.1.2011).

Sedmapadesátiletý zootechnik Oldřich Malina, kandidát Strany zelených do České národní rady, skončil na 4. místě se ziskem 24,62 % hlasů.¹⁰⁴ Zaznamenal nejlepší výsledek ze všech slánských kandidátů.

Účast občanů ve Slaném ve volbách ve dnech 8. a 9. června dosahovala vysokých 97, 2 %. Jednoznačně zvítězilo OF se ziskem přes 55 % hlasů. Komunisté dokázali ve Slaném oslovit 21 % občanů. Což bylo oproti Středočeskému kraji o 5 % více a vůči celostátnímu výsledku dokonce o 7 % více hlasů.¹⁰⁵ Komunistická strana ve Slaném dosahovala poměrně slušných výsledků i v následujících volbách. Ve městě neprobíhala žádná msta a řada lidí si ponechala své členství. Občané rozlišovali pojmy „zlý komunista,“ který se staral jen sám o sebe a „hodný komunista,“ který zajistil místo ve školce, pracovní pozici či byt pro známé. Tak proč mu nevyjádřit podporu ve volbách. Řada lidí si také nedokázala konkrétně představit změny, které navrhuje nekomunistické strany, proto svůj hlas odevzdala KSČ tak jako v předchozích letech.

6.1 Změny v organizaci OF

Po parlamentních volbách v červnu 1990 se slánské OF snažilo své činnosti dát větší řád a organizovanost. Byla ustavena devítičlenná Rada OF Slaný ve složení: Ivo Rubík, Lubomír Leopold, Vladimír Roll, Václav Houška, Vítězslav Čermák, Stanislav Majer, Jarmila Řezáčová, Vratislav Tukač, Karel Ležák. K této radě byla ještě vytvořena volební skupina a organizačně-propagační skupina.

Z původních osmnácti listopadových zakladatelů zůstali ve vedení OF jen sedmapadesátiletý Václav Houška a dvaadvacetiletý Stanislav Majer. Ostatní ze zakladatelů se už nechtěli podílet na práci OF, neměli politické ambice (např. Miloslav Dvořáček, Jiří Hořejší). Tři ze zakládajících OF byli již členové ČSS a před parlamentními volbami už necítili nutnost podílet se na práci OF, věnovali se politické činnosti v rámci své strany (Marie Farská, Miloš Farský a Jaroslav Jerman).

---

¹⁰⁴ Volby do České národní rady konané ve dnech 8. -9. 6. 1990. Volby.cz. Dostupné z <http://www.volby.cz/pls/cnr1990/u321?xpl=0&xtr=1&xvstrana=18&xkraj=32> (ověřeno ke dni 31.1.2011).

¹⁰⁵ Viz příloha č. 14, č. 15., č. 16.

Dále vznikly v OF manažerské skupiny, které měly za cíl vypracovat program pro podzimní komunální volby. Skupina měla na starosti vždy jednu oblast: školství (Zdeněk Vostrý, František Hrabánek), oblast sociální a zdravotnictví (Anna Lelková, Bohumil Dosoudil, Jiří Budka, Lubomír Leopold), kultura (Jaroslav Hložek, Ivo Rubík), právní oblast (Tomáš Richtr, Karel Chmel, Lubomír Leopold), zemědělství (Oldřich Malina, Vladimír Nosek), průmysl – ČSAD (Josef Šanda, Jarmila Řezáčová), Josef Hrušovský, František Hrabánek, průmysl – ČKD (Miroslav Hampl, Lubomír Leopold), průmysl – Bateria (Zdeněk Havlín, Václav Cívín, Jiří Marek, Stanislav Šultys), ekologie (Vladimír Lelek st., Lubomír Leopold), podnikatelství (Jiří Plavec, Jarmila Řezáčová), ekonomika (Vladimír Roll, Vladimír Nosek, Vratislav Tukač, František Hrabánek), Rómové (Štefan Gorol, Vladimír Nosek), tělovýchova (Jiří Ruml, František Hrabánek, Václav Cívín), obchod (Ladislav Schneider, Jiří Bříza).

7. KOMUNÁLNÍ VOLBY 1990

V manažerských skupinách byli lékaři, právníci, ekonomové a ekologičtí aktivisté. Někteří nepatřili mezi členy OF. Byla to spolupráce a hlavně snaha vypracovat program, který bude založen na reálném podkladě a aktuálních potřebách města. V letních měsících tak probíhala příprava na podzimní komunální volby, které byly velice důležité, protože na nové zastupitelstvo čekaly nelehké úkoly, lidé očekávali změnu a zlepšení v životě svém i města.¹⁰⁶ OF se poměrně rychle domluvilo na společné kandidátce s Československou stranou lidovou, Československou stranou sociální, Československou stranou sociálně demokratickou, Stranou zelených a Romskou občanskou iniciativou. Kulaté logo koalice s šesti střelkami uvnitř vyjadřovalo šest různých směrů.

Všichni zástupci se dohodli poskytnout prostor na společné kandidátce a organizační zázemí pro případné nezávislé kandidáty, kteří se nehlásí k žádnému politickému hnutí a politické straně tohoto koaličního uskupení. Všechny politické strany a hnutí sledují vytvoření optimálních podmínek ke zvolení kvalifikované, morálně čisté a demokratické správy města. Jejich společné motto znělo: „chceme žít ve městě čistém, bezpečném, kulturním a všestranně prosperujícím.“

Strana zelených ve svém programu odkazuje na demokratické a humanitní myšlenky OF. Jako nedílná součást OF formuluje ekologickou část jeho volebního programu. Jednu z hlavních zásad strany lze vyjádřit myšlenkou „co není ekologické, není ekonomické.“ Strana si klade za cíl politickými prostředky hájit zájmy té části obyvatelstva, která preferuje zdraví a nezávadné životní prostředí. Program, se kterým půjde strana do voleb na Slánsku je tedy vymezen následujícími okruhy: čistota ovzduší, otázka pitné vody, komplexní řešení odpadních vod, vliv průmyslu a zemědělství na stav životního prostředí, zkvalitnění rekreačních možností obyvatelstva a vlastní právní zajištění ochrany životního prostředí.¹⁰⁷ Takto program formuloval sedmadvacetiletý Ing. Miloš Drvota, který ale po rozkolu v koalici opouští Stranu zelených a odchází do Nezávislého sdružení Slaný 2000.

---

¹⁰⁶ Viz příloha č. 17.

¹⁰⁷ *Slánský kulturní zpravodaj*, květen 1990, str. 8.

V programu Koalice se dále píše o renovaci školních budov, o stavbě autobusového nádraží či výstavbě nových lůžkových oddělení slánské nemocnice.

Situace v OF se před komunálními volbami velmi přiosťřila. Objevily se spory, lidé na sebe navzájem vytahovali činy z minulosti, až to nakonec vyústilo k odchodu některých členů z OF. Odešel také Lubomír Leopold, první mluvčí OF, a založil Sdružení nezávislých kandidátů Slaný 2000. K němu se pak přidali někteří lidé, kteří s OF spolupracovali. Jedním z nich byl i Pravoslav Vébr, předseda Městského národního výboru, člen ČSSD, který nechtěl být na kandidátce ČSSD. I tato věc měla kořeny v osobních rozporech. Někteří ze členů OF byli politickými vězni, jiní bývalými komunisty, což se občas neobešlo bez osobních střetů a výtek. Dalším, kdo přešel k Leopoldovi, byl výše zmíněný Ing. Miloš Drvota, člen Strany zelených.

Za jedničku na kandidátce Nezávislého sdružení Slaný 2000 byl vybrán novinář Stanislav Berkovec (34 let). Z třiceti navržených kandidátů bylo 7 žen a 23 mužů. Nejvýše postavenou ženou na kandidátce byla na 6. místě sedmatřicetiletá vedoucí prodejny Jana Eklová. Věkový průměr kandidátů činil 41, 9 let. Nejmladším pětadvacetiletým kandidátem byl Stanislav Kučera, ředitel Dětského domu mládeže (17. místo). Nejstarším kandidátem osmašedesátiletý Pravoslav Vébr, předseda MěstNV (27. místo). Zakladatel sdružení, Lubomír Leopold, kandidoval na 18. místě. Deset osob mělo vysokoškolský titul a nejčastějším povoláním kandidátů byl technik (5) a lékař/ka (3) a vedoucí prodejny (3).¹⁰⁸

Společná kandidátka šesti uskupení měla na prvním místě Ivo Rubíka, jak sám vzpomíná, jeho vedoucí pozice byla výsledkem kompromisu, protože nejméně vadil. „*Spory v OF byly ale už tak intenzivní, že má nominace na jedničku Koalice byla kompromisem všech. Ničím jsem si ji nezasloužil. Nikdo mne pořádně ani neznal. Jen jsem v situaci maloměstských sporů nejméně vadil*“¹⁰⁹

---

¹⁰⁸ Viz příloha č. 18.

¹⁰⁹ Rubík, Ivo: Vzpomínky na dobu před dvaceti lety in *Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků*. 2009, str. 128.

Z třiceti navržených kandidátů Koalice bylo 5 žen a 25 mužů. Padesátiletá lékařka ze slánské nemocnice Anna Lelková byla nominována na 8. místě, nejvýše z těchto pěti žen. Věkový průměr kandidátů činil 47, 9 let. Koalice tak měla nejstarší kandidáty. Nejmladším kandidátem byl dvacetidevítiletý konstruktér Petr Soukup (6. místo). Naopak nejstarším pětasedesátiletý důchodce Josef Hrušovský (30. místo). Vysokoškolský diplom mělo třináct kandidátů. Nejčastějším povoláním byl lékař/ka (4) a učitel/ka (3).¹¹⁰

Komunisté navrhli celkem 6 žen a 24 mužů. Čelní místo patřilo ženě, bývalé tajemnici MěstNV osmačtyřicetileté ekonomce Ing. Evě Spěvákové. Věkový průměr kandidátů byl 40, 6 let, což bylo nejnižší číslo ze všech pěti kandidujících uskupení. Nejmladší kandidátkou byla pětadvacetiletá knihovnice Martina Šárová (28. místo). Nejstaršími kandidáty šedesátiletý technik Jaromír Horáček (13. místo) a šedesátiletý dělník Miroslav Pavlis (10. místo). Vysokoškolské vzdělání mělo sedm kandidátů. Nejčastějším povoláním bylo učitel/ka (3), dělník (3) a technik (3).¹¹¹

Do třicetiletého zastupitelstva města tak kandidovalo celkem 5 uskupení: nezávislé sdružení Svaz vojáků z povolání; nezávislý kandidát jednašedesátiletý důchodce Jaroslav Plzák; nezávislé sdružení Slaný 2000; Komunistická strana Československa; Koalice OF, ČSSD, ČSS, ČSL, Strana zelených a ROI.

---

¹¹⁰ Viz příloha č. 19.

¹¹¹ Viz příloha č. 20.

7.1 Situace po volbách

V českých zemích ve volbách do obecních a městských zastupitelstev obdrželo OF více než jednu třetinu všech platných hlasů. Stalo se tak nejúspěšnějším subjektem co do počtu získaných hlasů a mandátů. Ne jinak tomu bylo i ve Slaném.¹¹²

Komunálních voleb se ve Slaném v sobotu 24. listopadu 1990 zúčastnilo 72 % voličů. Ve 21 volebních okrscích vhodili voliči do urny 8 251 obálek. Zvítězila Koalice s 40,3 %, což představuje 12 mandátů, druhé skončilo Nezávislé sdružení Slaný 2000 s 29,7 % hlasů, co v přepočtu na mandáty znamená 9 zastupitelů. Komunistická strana se ziskem 29,1 % získala také 9 mandátů. Nezávislý kandidát důchodce Jaroslav Plzák obdržel 0,2 % hlasů. Nezávislé sdružení Svaz vojáků z povolání 0,5 % hlasů.¹¹³

Za Koalici byli do nového zastupitelstva zvoleni: Bohumil Vašek (OF), Anna Lelková (OF), Jan Pánek (OF), Eleonora Suchopárková (OF), Zdeněk Vostrý (OF), Ivo Rubík (OF), Bohumil Dosoudil (OF), Petr Soukup (OF) a Miroslav Hampl (OF), Luboš Horák (ČSS), Vojtěch Kočka (ČSL) a Ivan Mohyla (SZ).

Voliči Koalice dali výrazně přednost kandidátům s vyšším společenským statutem, zvláště z oblasti zdravotnictví, protože z dvanácti zastupitelů vybrali občané pět lidí z lékařského prostředí: primář chirurgického oddělení MUDr. Bohumil Vašek, lékařka MUDr. Anna Lelková, chirurg MUDr. Bohumil Dosoudil, veterinář MVDr. Luboš Horák a zdravotní sestra Eleonora Suchopárková. RNDr. Ivo Rubík byl vědecký pracovníkem, Ing. Miroslav Hampl inženýrem výpočetního střediska, Mgr. Zdeněk Vostrý ředitelem základní školy, Ing. Petr Soukup konstruktérem, Ing. Ivan Mohyla výzkumným pracovníkem, Vojtěch Kočka typografem a Jan Pánek vedoucím prodejny, kterého voliči z 29. místa vynesli do zastupitelstva města. Z nově zvolených zastupitelů měla zkušenost s prací na Městském národním výboru Eleonora Suchopárková, byla jeho poslankyní za organizaci Český svaz žen, lékařka Anna Lelková, která byla poslankyní v předchozím volebním období za ROH, a Miroslav Hampl, jenž byl zvolen zastupitelem za Svazarm.

---

¹¹² Viz příloha č. 21.

¹¹³ *Slánský kulturní zpravodaj*, prosinec 1990, str. 5 - 6.

Za Nezávislé sdružení Slaný 2000 se do zastupitelstva dostali také všichni navržení lékaři: zubař MUDr. Jiří Budka, praktická lékařka MUDr. Renata Ranková a dětská lékařka MUDr. Miroslava Šircová, dále pak moderátor Stanislav Berkovec, vedoucí prodejny Jana Eklová, předseda Měst NV Pravoslav Vebr, právník JUDr. Petr Erba, projektant Martin Zajíček a vedoucí prodejny Jaroslav Hložek. Právník Petr Erba již měl zkušenost s prací na Městském výboru, v předchozím volebním období byl poslancem za KSČ.

Za KSČ zasedli v zastupitelstvu města: ekonomka Ing. Eva Spěváková, učitel RSDr. Ladislav Peška, elektromontér František Vlasatý, soustružník Karel Vokřál, dělník Jiří Sunkovský, řidič RSDr. Jaroslav Pokorný, učitel RNDr. Vladimír Kulich, automechanik Jaroslav Drmota a ekonomka Ing. Zdeňka Drvotová. Z devíti nových zastupitelů KSČ znalo již pět z nich prostředí Městského národního výboru: Karel Vokřál a Jiří Sunkovský byli v předchozím volebním období poslanci KSČ, Eva Spěváková zastávala funkci tajemnice, sedmadvacetiletý učitel gymnázia Vladimír Kulich byl poslancem za SSM a Jaroslav Drmota působil ve výboru jako poslanec organizace Sokol Studeněves.

Situace po volbách se ale nevyjasnila, protože nikdo se zvolených zástupců neměl touhu stát se starostou města. Ivo Rubík, jako jednička vítězné Koalice tento post odmítl, chtěl se věnovat své profesi. OF oslovilo Vojtěch Kočku, osmačtyřicetiletého tiskaře, který si vzal den na rozmyšlenou. Odmítnul nabízený post, protože právě přebíral s bratrem tiskárnu, která jim byla navracena, a chtěl se věnovat rozjezdu rodinného podniku.

OF nechtělo a nezaujalo žádný vedoucí post. Vše tak bylo otázkou dohody. OF se nakonec spojilo s Lubomírem Leopoldem a post starosty se stal společným problémem Koalice a Slaný 2000. Další již společná volba padla na Pravoslava Věbra ze Slaný 2000, který pozici na začátku prosince 1990 přijal. Neméně důležitou postavou Městského národního výboru byl tajemník. Opět se obsazení postu řešilo společnou silou a osloven byl stávající tajemník Tomáš Richtř, který souhlasil, ale pod podmínkou, že tak činí dočasně, protože se chce v budoucnu věnovat své právnické praxi. Další vyvinuté úsilí bylo věnováno výběru místostarosty. Tuto pozici přijal Lubomír Leopold po odstoupení dvaatřicetiletého projektanta Martina Zajíčka, protože Lubomír Leopold skončil po volbách na 10. místě. Nestalo se tak nátlakovou akcí, jak se může zdát, ale opět vzájemnou dohodou a osobním jednáním. „*OF a ostatní koaliční strany tak dostaly symbolický políček od Slaný 2000 za svoji naivitu a politickou nezkušenost,*“¹¹⁴ popisuje povolební situaci Ivo Rubík.

Z voleb vzešla devítičlenná rada. Tvořili ji: MUDr. Jiří Budka, Ing. Miroslav Hampl, MVDr. Luboš Horák, Vojtěch Kočka, Ing. Lubomír Leopold, Ing. Ivan Mohyla, MUDr. Bohumil Vašek, Mgr. Zdeněk Vostrý a Pravoslav Vébr. Do 31. 12. 1990 byla prodloužena smlouva dosavadnímu tajemníkovi JUDr. Tomáši Richtrovi.

První polistopadové sestavování městského úřadu je tak poznamenáno nevyzrálostí, nezkušeností a neochotou členů OF výrazněji se angažovat v politické rovině. Čtyřleté období se neobešlo bez dalších střetů, ale celkově je hodnoceno kladně. V dubnu 1991 proběhla ve městě privatizace. Obchody a provozovny byly vráceny bývalým majitelům a dvaadvacet dalších podniků bylo vydraženo. Rozvíjela se obchodní činnost a služby. Do města vstoupily zahraniční podniky.

Slánské OF ukončuje svoji činnost na jaře 1991, následuje několikaměsíční majetkové vypořádání. Pro založení Občanského hnutí (OH) se nenašlo ve Slaném potřebných pět lidí. Nikdo neměl zájem, protože pravicově zaměřené členové OF vytvořili Občanskou demokratickou stranu (ODS).

---

¹¹⁴ Rubík, Ivo: Vzpomínky na dobu před dvaceti lety in *Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků*. 2009, str. 129.

ZÁVĚR

K demokracii vede několik cest. I ve Slaném si občané jednu zvolili. Nebylo zapotřebí velkých demonstrací, petic či stávek, kromě té jedné generální v pondělí 27. listopadu 1989. Ihned po jejím konání došlo k založení městského OF. Hnutí, které se snažilo informovat a vybízet k aktivitě. Bylo to osm dní po založení pražského OF. Informace z Prahy přicházely do Slaného již od pátku 17. listopadu, nelze tedy tvrdit, že by veřejnost zůstávala neinformována. Původních osmnáct zakladatelů OF ve Slaném svedla dohromady touha konat něco užitečného, nezůstat pozadu. Založení hnutí byl akt náhlého popudu. Nečekat, až se něco stane, ale jít změně naproti.

Ve Slaném můžeme identifikovat šest skupin, které se různou měrou podílely na změnách v tomto městě. Chybí pouze skupina signatářů a členů protirežimních skupin. Jak Lukáš Valeš píše, tato skupina byla důležitá zvláště ve velkých městech republiky.¹¹⁵ Anonymita velkoměst jim umožňovala podílet se na protirežimních činnostech. Na malém městě lidé dbali (a dbají) o svoji pověst a tvář rodiny, snaží se nevybočovat z řady.

První skupinou jsou tak studenti středních škol, převážně gymnázia a obchodní akademie, kteří spoluorganizovali průběh generální stávky. Na půdě svých škol vyvolávali diskuse a setkání s vysokoškoláky z Prahy. Do této skupiny můžeme zařadit i herce místního Dividýlka, kteří hráli hry často na hraně zákazu. Další skupinou jsou političtí vězni, kteří propůjčili OF určitou morální autoritu a životní zkušenost. Třetí skupina, progresivně smýšlejících členů ČSS, poskytla OF prostory a zázemí pro fungování. Nabídli své kontakty na MěstNV. Čtvrtou skupinu tvoří slánští dělníci z ČKD či Velkodolu. Svojí účastí na generální stávce ukázali občanům, že jsou nakloněni celospolečenským změnám. I toto mělo důležitý vliv na nálady ve společnosti, protože zaměstnanci ČKD či Velkodolu byli režimem podporováni (byty, sociální výhody) a i přesto vyjádřili nespokojenost.

---

¹¹⁵ Valeš, Lukáš: *Zrod demokratických politických systémů okresů Klatovy, Domažlice a Tachov a jejich vývoj v 90. letech 20. století*. 2007, str. 44.

Pátou skupinou jsou osoby, které zažily rok 1968 v řadách KSČ. Tito lidé byli zpočátku nejvíce aktivní, snažili se „probudit“ občany z určité apatie. Stojí u zrodu OF a snaží se jednat s místními funkcionáři KSČ. Veřejně vystupují a debatují s občany až do doby, kdy se jim jejich komunistická minulost stává přítěží. Šestá skupina, místní elity, vstupuje do dění v době komunálních voleb roku 1990, kdy voliči dávají své hlasy veřejně známým doktorům a dalším vysokoškolsky vzdělaným osobám. Lidé se společensky respektovanými profesemi zasedají v novém zastupitelstvu města.

Strategie, kterou si obě strany (OF i KSČ) zvolily, byl kompromis. Po počátečním odmítnutí dialogu ze strany KSČ, přichází o pár dní později od KSČ nabídka jednání a nalezení společného cíle. Následují tzv. jednání u kulatého stolu a hledání programové shody. Konsensus zahrnuje celou řadu kroků a rozhodnutí. Partnery pro jednání s opozicí se stali představitelé Městského národního výboru. Slánské OF se zapojilo do Národní fronty jako občanská iniciativa, která prosazuje rovnost všech politických stran a jejich zastoupení v Národní frontě a v orgánech Městského národního výboru. Jelikož někteří členové OF byli členy politických stran, v době kooptací už v OF nepůsobili a hájili zájmy své politické strany. Za OF pak jednali lidé, kteří nebyli spojeni s žádnou politickou stranou a vykonávali jakousi kontrolu veřejného života.

Řada původních členů OF dnes pociťuje znechucení, zradu ideálů a nedostatečné zadostiučinění. Být členem OF pro ně znamenalo veřejnou službu, kontrolovat budoucí směřování města, provést výměnu starých komunistických kádrů a zaručit demokracii s plně pluralitním systémem politických stran. Počátek přechodu je tak veden idealisty, jde jim o morálku, pravdivé informace, svobodu projevu...

Cílem jejich snažení je odstranit režim, který jim brání v osobní svobodě a seberealizaci. Jejich činnost ústí ve vznik místních OF. Po dosažení změn v místních národních výborech, odstranění monopolu KSČ se stahují z veřejného života. Po psychickém o fyzickém vypětí se navrací ke svým profesím, rodinám. Do OF poté přicházejí pragmatici. Lidé, kteří vidí v politice smysl, cíl a své budoucí uplatnění. „*Vše přešlo z revoluce do skutečné politiky, více organizované.*“¹¹⁶ OF tak prošla řada lidí. Od osob s nenaplněnými ideály demokratického žití přes osoby snažící se konkrétními činy měnit budoucnost města, dosáhnout určitého zadostiučinění, ale i osoby toužící uplatnit se v komunální politice města a rozhodovat o jeho budoucnosti.

Ze dvou vedoucích činitelů OF Lubomíra Leopolda a Ivo Rubíka se stali před podzimními volbami soupeři. Po volbách bylo jasné, že OF bez striktních pravidel a organizovanosti nemá šanci obstát v politickém životě. Po komunálních volbách navazují opět spolupráci a pokračují v ní během celého volebního období. Nadále se ale profilovaly různé zájmy, které vedly k zániku hnutí. Přeci jenom se už od počátku vzniku OF počítalo, že jako přechodné společenství lidí má pouze dohlížet na poklidný přechod k demokracii ve městě. Samozřejmě se to neobešlo bez patetických gest a ostrých výměn názorů.

Co se týče osudů bývalých aktivních členů OF, Josef Šanda se stáhl z veřejného života, Vladimír Nosek ještě v roce 1989 společně s Jindřichem Břízou zakládá ČSSD. Aleš Masopust, Miloslav Dvořáček se věnují kariéře a nikdo z těchto lidí nekandiduje v podzimních komunálních volbách roku 1990. Nemají zájem podílet se na politice města. Svůj úkol splnili. Připravili půdu pro jednání a prostor pro demokratické volby. Lubomír Leopold začíná v roce 1995 soukromě podnikat. Jediný z členů, kdo působí na radnici města Slaného nepřetržitě od roku 1990 až doteď, je současný starosta Ivo Rubík. V roce 1991 vstoupil do nově vznikající ODS a je jejím členem dodnes.

---

¹¹⁶ Valeš, Lukáš: *Zrod demokratických politických systémů okresů Klatovy, Domažlice a Tachov a jejich vývoj v 90. letech 20. století*. 2007, str. 55.

Ve městě se po roce 1989 neděla osobní či profesní msta. Pokud v čele podniků či škol stál člen KSČ, většinou v roce 1990 opustil řady KSČ a nadále zůstal v čele instituce. Jak vyplývalo i z výzkumu veřejného mínění v roce 1988, 49 % respondentů chápalo vstup do strany jako způsob k zisku výhod. Dotazovaní se středoškolským a vysokoškolským vzděláním uváděli jako motiv vstupu častěji i možnost funkčního postupu.¹¹⁷

Toto potvrzuje myšlenku, že jedině s knížkou KSČ mohli lidé zastávat vedoucí posty, s přesvědčením v politiku strany to mělo pramálo společného. Pokud ředitel podniku svoji práci odváděl dobře, nebyl důvod ho po roce 1989 vyměnit. Jedinou výjimkou byl Zemědělský zásobovací a nákupní podnik Slaný (ZZN Slaný). Zde v roce 1990 sepsali nespokojení zaměstnanci petici za odvolání ředitele Ing. Josefa Kšíra, člena KSČ. Žádost za odvolání podepsali téměř tři čtvrtiny zaměstnanců, kterým vadil okázalý život jejich nadřízeného a pracovní neodbornost. Řediteli byla funkce posléze odejmuta.

Bez založení OF by se obtížněji vyvíjel tlak na představitele města, aby umožnili přístup ke správě města i nekomunistickým stranám. Jednotlivé strany a hnutí byly izolované, ale díky OF se je podařilo na čas sjednotit a společné úsilí přineslo výsledky. Funkce OF tak byla především informační, koordinační a kontrolní.

OF bylo již od počátku rozpolcené. Vířily v něm různé myšlenkové proudy. Lidé se začali rozdělovat a společná práce v OF se stávala minulostí. Členové OF začali vstupovat do různých politických stran a snažili se naplňovat konkrétní politické programy. Zánik hnutí byl postupný a nevyhnutelný. Občanské fórum chtělo být motorem změn. Po etapě vyjednávání a dohodnutých kompromisů ztrácí OF perspektivu. Z činnosti OF nám tak zůstaly plakáty, letáky, pár fotografií, zrnité videozáznamy a několik zápisů v diářích jeho členů.

Tranzice ve Slaném byla rychlá a nekomplikovaná. Změny proběhly rychle a hladce. Aktéři, kteří změny zaváděli, těžili i z jejich prosazení. Nepoužilo se žádného násilí ani jeho hrozby.

---

¹¹⁷ Vaněk, Miroslav: *Veřejné mínění o socialismu před 17. listopadem 1989. Analýza výsledků výzkumů veřejného mínění prováděných ÚVVM od roku 1972 do roku 1989*. 1994, str. 28.

SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY

Bureš, Jan: *Občanské fórum*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2007.

Čapek, Miloslav: *Z vlka se beránek nestane* in Slánský kulturní zpravodaj, květen 1990, str. 3.

Dvořáková, Vladimíra; Kunc, Jiří: *O přechodech k demokracii*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994.

Dvořáková, Zora: *Kniha o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994.

Farská, Marie: *Vzpomínky na dojmy ze sametové revoluce ve Slaném* in Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků: sborník příspěvků. Slaný: Vlastivědné muzeum ve Slaném, 2009.

Hadjiisky, Magdalena: *Vznik Občanské demokratické strany: Pokus o sociologickou analýzu* in

Gjuričová, Adéla; Kopeček, Michal (editoři): *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha-Litomyšl: Paseka, 2008.

Koryta, David; Matějka, Martin: *Sametová revoluce a dění kolem ní na Gymnáziu V. Beneše Třebízského* in Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků: sborník příspěvků. Slaný: Vlastivědné muzeum ve Slaném, 2009.

Masopust, Aleš: *Vzpomínání na listopadové dny 1989* in Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků: sborník příspěvků. Slaný: Vlastivědné muzeum ve Slaném, 2009.

Němec, Vladimír: *Rok 1989 na gymnáziu ve Slaném* in Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků: sborník příspěvků. Slaný: Vlastivědné muzeum ve Slaném, 2009.

Nosek, Vladimír: *Revoluční dny roku 1989* in Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků: sborník příspěvků. Slaný: Vlastivědné muzeum ve Slaném, 2009.

Plnění závěrů XV. sjezdu KSČ v okrese Kladno. Kladno: Okresní výbor KSČ, 1981.

Przeworski, Adam: *Democracy and the market. Political and economic reforms in Eastern Europe and Latin America*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991.

Richtr, Tomáš: *Vzpomínky Tomáše Richtra* in *Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků: sborník příspěvků*. Slaný: Vlastivědné muzeum ve Slaném, 2009.

Rubík, Ivo: *Vzpomínky na dobu před dvaceti lety* in *Listopad 1989 ve vzpomínkách slánských pamětníků: sborník příspěvků*. Slaný: Vlastivědné muzeum ve Slaném, 2009.

Rustow, Dankwart A.: *Transitions to Democracy: Toward a Dynamic Model*. JSTOR: Comparative Politics, Vol. 2, No. 3 (Apr., 1970), str. 337-363. Dostupné z <http://links.jstor.org/sici?sici=0010-4159%28197004%292%3A3%3C337%3ATTDTAD%3E2.0.CO%3B2-X> (ověřeno ke dni 31. 1. 2011).

Řichová, Blanka: *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál, 2000.

Schelle, Karel a kolektiv: *Dějiny české veřejné správy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009.

Suk, Jiří: *Labyrintem revoluce. Aktéři, zápletky a křižovatky jedné politické krize (od listopadu 1989 do června 1990)*. Praha: PROSTOR, 2003.

Suk, Jiří: *Občanské fórum: listopad – prosinec 1989. 1. díl – události*. Praha: Brno: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky; Doplněk, 1997.

Suk, Jiří: *Občanské fórum: listopad – prosinec 1989. 2. díl – dokumenty*. Praha: Brno: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky; Doplněk, 1998.

Šanda, Josef: *Scribitur Ad Narrandum Non Ad Probandum* in *Slánská radnice*, č. 10, 2005, str. 10-11

Valeš, Lukáš (editor): *Rok 1989 v Plzni a západních Čechách*. Dobrá voda: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003.

Valeš, Lukáš: *Listopad '89 v Klatovech aneb Klatovy v přelomových letech 1989-1990*. Klatovy: AgAkcent, 2005.

Vaněk, Miroslav: *Veřejné mínění o socialismu před 17. listopadem 1989. Analýza výsledků výzkumů veřejného mínění prováděných ÚVVM od roku 1972 do roku 1989*. Praha: Nakladatelství MAXDORF, 1994.

Vaněk, Miroslav; Mücke, Pavel; Pelikánová, Hana: *Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007.

Víšek Zdeněk: *Politický vývoj na Slánsku v letech 1945-1948* in Slaný a Slánsko ve 20. Století: sborník z historické konference. Slaný: Vlastivědné muzeum ve Slaném, 2008.

Volební program Národní fronty Slaný: 1986 – 1990. Slaný: Městský národní výbor, 1986.

Whitehead, Laurence: *Democratization. Theory and Experience (Oxford Studies in Democratization)*. Oxford: Oxford University Press, 2002.

Ženíšek, Marek: *Přechody k demokracii v teorii a praxi*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2006.

Tisk

Kladenská záře (ročníky 1989 a 1990)

Slánská radnice

Slánské listy

Slánský kulturní zpravodaj (ročníky 1989 a 1990)

Slánský obzor: ročenka Musejního spolku v Slaném (ročníky 1920 a 1935)

Svoboda (ročník 1989)

Rozhovory

Rozhovor autorky se Stanislavem Berkovcem, 15. 07. 2010.

Rozhovor autorky s Liborem Dobnerem, 09. 08. 2010.

Rozhovor autorky s Miloslavem Dvořáčkem, 03. 11. 2010.

Internetové odkazy

Rogl, Vladimír: *Ve Slaném před dvaceti lety nestihli premiéru divadelní hry, kterou uvádějí dodnes*. Slánské listy. Dostupné z <http://www.slanskelisty.cz/sl/kultura/181109jak.php> (ověřeno ke dni 31. 1. 2011).

Rogl, Vladimír: *Jak ve Slaném před 20 lety probíhala listopadová revoluce*. Slánské listy. Dostupné z <http://www.slanskelisty.cz/sl/historie/171109jak.php> (ověřeno ke dni 31. 1. 2011).

Rogl, Vladimír: *Při generální stávce před dvaceti lety zvonil na Gotthardu*. Slánské listy. Dostupné z <http://www.slanskelisty.cz/sl/rozhovory/111109prigeneralni.php> (ověřeno ke dni 31. 1. 2011).

Sbírka zákonů Československá socialistická republika, ročník 1990. Ministerstvo vnitra české republiky. Dostupné z <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1990/sb004-90.pdf> (ověřeno ke dni 31. 1. 2011).

Video: *Jak chtěl Zemanův přítel vyslat tanky na Prahu*. Aktuálně.cz. Dostupné z <http://aktualne.centrum.cz/domaci/kauzy/clanek.phtml?id=637766> (ověřeno ke dni 31. 1. 2011).

Český statistický úřad (ČSÚ), <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>

Český statistický úřad, Středočeský kraj <http://www.stredocesky.czso.cz/>

Volební server ČSÚ, <http://www.volby.cz/>

Videozáznamy

Husník, Jiří; Frolík, Vladimír, natáčené období 24. 11. – 1. 12. 1989, Videoklub ZK ROH Slaný, 1989.

Soukromý archiv autorky